

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT 2013

HISTORISK FORENING
FOR
GRAASTEN BY OG EGN

nr 39

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskere Danmarks

HISTORISK FORENING
FOR
GRAASTEN BY OG EGN

ÅRSSKRIFT 2013

Redaktion:
Else Egholm
Lisbet Tiedemann

Billedredaktion:
Else Egholm
Erik J. Hansen

Foto:
Hvor intet andet er angivet, er fotografierne
fra lokalhistorisk arkiv.

Omslag: Munkemøllebugten og Margretestenen.
Foto: Mogens Jacobsen og Plys Rousing

Ballegård tegnet af Gudrun Kobberø

HISTORISK FORENING
FOR
GRAASTEN BY OG EGN

ÅRSSKRIFT 2013

Indhold

”Mælkevejen” Ballegårds Børnemælk.....	5
<i>Af Plys Rousing</i>	
Margrete Valdemarsdatter.....	25
<i>Af Kristian Kjær Nielsen</i>	
Fra de gode gamle dage!.....	32
<i>Af Gerd Conradsen</i>	
Adsbøl og Borgerforeningen.....	37
<i>Af Hanne Næsborg-Andersen</i>	
FDF og de øvrige ungdomskorps i Gråsten.	43
<i>Af Mogens Jacobsen og Else Egholm</i>	
Årets gang.....	60
<i>Af Else Egholm</i>	
Foreningens beretning.....	71
<i>Af Bodil Gregersen</i>	
Beretning fra arkivet.....	74
<i>Af Else Egholm</i>	
Bestyrelsen.....	76

”Mælkevejen”

Ballegårds Børnemælk

Dette er en fortælling om en lille industri i Bækken, hvor fortælleren, ”Plys” Rousings forældre, Ellen og Carl Kobberø, producerede børnemælk fra 1931 til 1963.

Da jeg er den yngste i en børneflokk, har det været vigtigt at få historier fra før min tid. Min beskrivelse er derfor en blanding af, hvad jeg har fået fortalt, egne erindringer og hvad jeg har fået på skrift.

Børnemælk, Sygdom & sundhed

Fra 1878-1957 kunne man købe børnemælk i Danmark. Børnemælk var en specielt fremstillet mælk fra udvalgte besætninger – tuberkulosefri besætninger. Mælken blev ikke homogeniseret eller pasteuriseret, og Københavns Mælkeforsyning A/S forhandlede børnemælken fra apoteket for at give produktet et sundhedsstempel. De gårde, som leverede børnemælken, blev underkastet dyrlægekontrol hver 14. dag. Køerne måtte ikke fodres med eksempelvis kålrabi og mask. Om sommeren måtte køerne ikke staldfodres. Hygiejnekravene var efter datidens standard høje.

Glasklare flasker til Børnemælk er den første type flasker, der specielt blev fremstillet til mælk. Spædbørnsdødeligheden faldt efter

indførelsen af Børnemælk. Børnemælk blev anbefalet af læger til syge børn samt svagelige børn og voksne (citater slut).

Ovenstående beskrivelse er hentet fra Mejeriudstillingen 2011. (Som man kan se, har de ikke helt styr på årstallene, da Ballegård leverede Børnemælk indtil slutningen af 1963.)

Yderligere skulle mælken være sødmælk og indeholde mindst 3 % fedt. Og den skulle køles ned omgående efter malkning. (3 – 4 gr.)

I British Medical Journal 1938 blev der bl.a. skrevet følgende om børnemælk:

Der findes ikke nogen erstatning for ren, rå mælk som føde, så længe det drejer sig om børn.

Tilfældighedernes spil:

Min ældste søster, Herdis, har skrevet følgende om vores forældre, og hvorfor det lige blev Ballegård i Bækken, som kom til at danne rammen om deres liv og virke:

Far var landmandssøn fra Thy, født på Vangsgaard som nr. 5 af en søskendeflok på 8. Det var ikke lige landmandslivet, han havde lyst til i sine unge dage, så han prøvede lidt af hvert. Fik kørekort og kørte varer ud for Koldby brugs – tog en delingsføreruddannelse, som han brugte flittigt i mange år. Han ledede både karle og pigehold i gymnastik.

Han var 18 år, da Sønderjylland kom tilbage til Danmark i 1920 – og det blev, på en indirekte måde, medbestemmende for hans videre liv og virke. Vinteren 1927-28 ledede han gymnastik på Rønshoved Højskole, hvor også hans bror Niels var elev. Vinteren efter var han selv elev sammesteds. Bedstemor i Thy var ikke stolt af, at han også ville til Rønshoved. For farbror Niels var kommet hjem med en kæreste, og bedstemor var nervøs for, at også far ville komme hjem med en, ikke thybopige, i forvejen var den ældste søn blevet gift med en sjællænder – ak ja. Og hendes bange anelser slog til. Niels' kæreste tjente på børnehjemmet i Rønshoved og dertil kom også en rødhåret fynbopige, som far faldt pladask for, det var mor.

Mor var skrædderdatter fra Skårup på Fyn, den yngste af 3 børn. Hun var livlig og som sagt rødhåret – ræverød. I sine unge dage havde hun forskellige pladser i huset, og fik en helt igennem god solid huslig uddannelse. Hun var 14 år, da genforeningen kom, og også hende gav det lyst til at se det genvundne land. Hun fik plads på børnehjemmet, hvor ”plejemor” Sofie Andresen var en sjælden og god leder. Sommeren 1929 var mor så elev på Rønshoved højskole. Og følgende vinter tjente hun hos fars kusine og hendes mand, Kirstine og Niels ”Kræn” i Thy, for at få lært lidt om at være landmandskone, fik. bl.a. lært at malke – og 9. juni 1930 blev de gift.

Opholdet på Rønshoved havde overbevist dem begge om, at det var i Sønderjylland, de ville bo. Der var mange ejendomme, der gik på tvangsauktion i disse år, og Aage Møller (forstander på Rønshoved Højskole) var ivrig efter, at det blev danske landmænd, der købte de gamle tyske gårde, så han holdt sig ajour med ejendomsmarkedet. Far havde tabt sit hjerte til Ballegård. I januar 1930 kom den i handel, men det blev ikke til noget, da familien ikke ville sælge til en dansker. Far opgav ikke helt, men fik en ordning med ”Landeværnet” om at købe en gård i Rinckenæs Nederby – og hvis han, inden for et år kunne købe Ballegård, ville de lade handelen gå tilbage. Så far og mor begyndte i Rinckenæs Nederby på en lille gård.

Nederbyvej 53

Hans Kock, cyklende til Rinckenæs og sagde, at hvis de stadig ville købe gården, så var den til salg nu – til dem.

Flemming Møller sagde i sin tale til fars begravelse, at han var en mærkelig heldig mand – og det var han på mange måder. Knap et år efter at far og mor havde prøvet at købe Ballegård, kom ejeren,

Historien bag det var, at der var kommet en mand fra ”Vogelgesang” med en køber, og de havde bare gået rundt og kigget på det hele og fuldstændig ignoreret Hans Kock, som dog stadig var manden på gården. (om end uden penge) Det gjorde ham så rasende, at han hellere ville sælge til en dansker, end så storsnudede tyskere. Sådan gik det til, at Ballegård kom på danske hænder.

Ballegård før Fjordvejen blev anlagt.

(Landeværnet og Vogelgesang var henholdsvis danske og tyske kreditforeninger, som modarbejdede hinanden i den dansk – tyske kamp om jorden i grænselandet efter 1920, ved at låne penge ud til gårdhandler).

Dette var måske en lang indledning, men jeg synes, den hører med til fortællingen:

Hvordan kom de i gang med Børnemælken?

Følgende beskrivelse er et uddrag fra vores mors ”brev” i vandrebogen, ”Syvstjernen”, der blev startet på Rønshoved højskole sommeren 1929 mellem 7 piger, som var blevet gode veninder.

I slutningen af maj 1931 skriver hun til sine 6 veninder, mens hun ligger i barsels seng med den førstefødte, Herdis:

” Altså, den 9. marts købte vi ”Ballegård” i Bækken, og landeværnet overtog så vores ejendom i Rinkenæs igen. Overtagelsen fandt

sted den 15., og den 20. marts flyttede vi.

Der var netop i den tid en bevægelse i gang i Gråsten for at skaffe bedre mælk til byen, og Carl fik så den ide, at vi måske kunne komme til at levere børnemælk på flasker. Vi fik besætningen tuberkulinprøvet med det resultat, at 9 køer var tuberkulfri, resten blev uden barmhjertighed solgt. Svinene jaget ud af stalden, mælkekammer med mælkekøler m.m. blev indrettet, og i løbet af 3 uger var vi færdige til at begynde. Meget spændte var vi på, hvordan det ville gå, for så meget som vi nu havde sat ind på det, ville det sige det samme, som at alt nu afhang af, om vi kunne klare os økonomisk eller ej. Der var garanteret os et salg af ca. 40 l daglig – men allerede nu er vi oppe på et salg af ca. 115 l, så det kan vel nok kaldes godt.

Det er morsomt, kan I tro, at have med det arbejde at gøre, men I kan også lige stole på, at det giver arbejde. Mælken bliver, efterhånden som vi malter, afkølet og filtreret 2 gange gennem vatfiltre. Vi skal vaske fingrene mellem hver ko, vi malter, og lignende forskrifter er der flere af. Om morgenen bliver al mælken blandet sammen og tappet på liter-flasker. Der kommer etiketter og prop på og mælken er så færdig til at gå til Gråsten – ja I skal bare se, hvor ungerne formelig strutter af sundhed.

Kock's (de tidligere ejere af gården) bor her endnu. Her er masser af plads, vi har to stuer og soveværelse, og de har én stue og soveværelse, så det kan jo udmærket gå. Kock går daglig i marken for Carl, og når det kniber for mig, har jeg også stor hjælp af fru Kock. Som nu i denne tid, hvor jeg ligger her og glor, tager hun og pigen sig fuldstændig af det daglige arbejde, og det er ikke så lidt, med flaskerensning osv. Det er sandelig ikke at mærke på dem, at vi er rigsdanske og de tyske, vi kommer så ualmindelig godt ud af det sammen, selvfølgelig bliver det rart, når vi får hele huset for os selv, men vi er alligevel glade for, at vi har haft dem i denne travle tid."

Tænk - de flytter ind på Ballegård den 20. marts, og den 16. april er de så klar til at levere børnemælk.

Set med nutidens øjne – en flyvende start. I dag ville det nok have taget mindst et år at få godkendt en sådan produktion.

*Carl og Ellen Kobberø
fotograferet uden for
mælkekammeret.*

Det ligner et pressefoto – jeg har forsøgt at finde det i Jyske Tidende, det lykkedes ikke, men jeg fandt følgende notits.

Jyske Tidende d. 16. april 1931

"Forskudsudbetaling på Rinkenæs Mejeri.

Levering af Danmarks billigste Børnemælk

Bestyrelsen for Rinkenæs Mejeri har vedtaget at udbetale 7 kr. pr. 1000 Liter Mælk ved næste Udbetaling på Lørdag, som Forskud på Overskuddet for Vinterhalvåret.

Mejeriet sælger nu Børnemælk paa Flasker til en Pris af 25 Øre pr. Liter, efter forlydende, den billigste Børnemælk i Danmark. Mælken leveres af Gaardejer Kobberø, Ballegaard, der har en tuberkelfri Besætning og som i Fremtiden staar under Dyrslægekontrol. Mælken sælges til Vogne som kører i Graasten, Alnor og Egersund. Mejeriet har dermed opfyldt det Krav som Dansk Kvindesamfund i Graasten, har rettet til Byens Sundhedsstyrelse.

Reduktas-prøven*, der iflg. Lov er traadt i Kraft, er vedtaget gennemført med et Fradrag af en Tiendel Øre af fjerdeklases Mælk."

Samme dag. Under ovenstående notits stod, sjovt nok følgende:

"Gymnastik og Folkedans Opvisning.

Søndag Aften havde Ungdomsforeningen indbudt til Opvisning af Gymnastik og Folkedans i Rinkenæs Overkro under Ledelse af Gaardejer Kobberø Ballegaard. De mange smukke Øvelser og ikke mindst de gamle Folkedanse hilstes med fortjent Bifald."

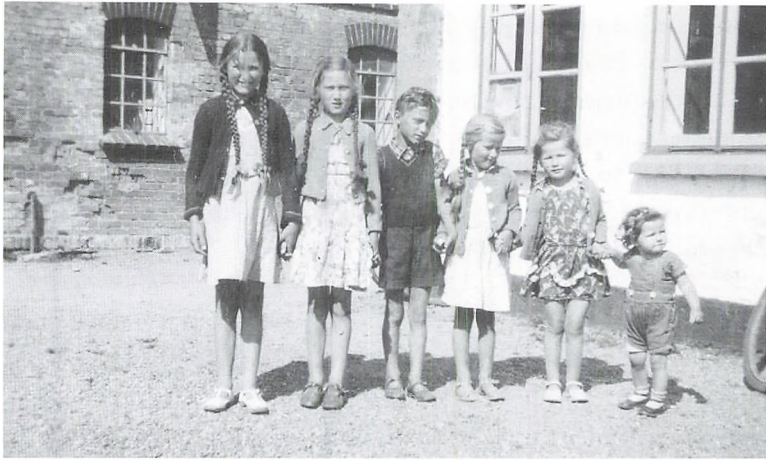
Børnearbejde:

Som mor nævner, så var der meget ekstra arbejde forbundet med børnemælken. Arbejde som kom oven i alt det øvrige, som der normalt var på en gård den gang. Der blev gennem årene ansat gode karle og piger, og i løbet af de følgende 15 år kom der yderligere 7 børn, så vi blev en søskendeflok på 8.

Vi oplevede aldrig, at der ikke var brug for os. Som min søster, "Mikkel ", en gang udtrykte det i en tale til mors fødselsdag.

"Først vi' vi – så ku' vi – så sku' vi"

Og noget af det første "rigtige" arbejde, vi kunne hjælpe med, var at vaske flasker, og det var ikke det værste at blive sat til, da

Herdis – Kirsten(Kis) – Uffe – Estrid(Strit) – Gudrun(Claus) – Karen (Pjevs)

Kis – Uffe – Strit – Claus – Pjevs - Signe (Mikkel) – Ragnhild(Plys)

det jo var forbundet med en del vand-plaskeri. Da ”Mikkel” skulle begynde i skole, blev det min tur. Endelig var jeg stor nok (4 år) til det ansvarsfulde job.

Jeg har spurgt mine søskende, hvordan de husker arbejdet med børnemælken. Det meste er fælles for os alle, for på intet tidspunkt blev arbejdet mekaniseret i forbindelse med flaskevask og taping.

Strit

Herdis 4 år

Ballegaard havde sine egne flasker, to sæt, så når far kom hjem fra mejeriet efter at have afleveret dagens produktion, havde han flaskerne med hjem, fra dagen før, samt flere transportspande med varmt vand. Hjemme var der sørget for kogende vand på komfuret til at supplere med. Var der returnmælk i nogle flasker, blev det ofte hældt op i tykmælksskåle, som altid havde deres plads på et lunt hjørne af køkkenbordet, og den fløde, som havde samlet sig øverst i flasken, da mælken jo ikke var homogeniseret, blev fisket op. Flaskerne blev nu vasket i et stort firkantet trækar, der var sat op i en passende arbejdshøjde. Der blev brugt flaskerenser og IMI, datidens skrappe rengøringsmiddel. Vandet skulle være meget varmt, og det var hårdt ved hænderne. I saftsæsonen var det ikke altid, vi fik alle vore flasker retur, de kom så i løbet af efterår og vinter, tit med saft og mug rester i. Langt værre var det, hvis en flaske havde været brugt til petroleum eller lignende. Hvis vi ikke opdagede det, inden den røg i baljen, ødelagde den et helt hold vaskevand, og vi måtte begynde forfra. Først skrubbe karret grundigt og varme mere vand.

Når flaskerne var vasket, blev de sat på et bord. Og her kom børnearbejdet ind i billedet med at skylle dem. Sidste hold skyl var i en stor træbalje med koldt vand tilsat klor. Selvom man blev udstyret med

gummiforklæde og støvler, var man alligevel ofte våd op til armhulene, især hvis flaskerne nåede at synke til bunds i trækarret.

Andet trin på "ranglisten" var at blive stor nok til at sætte kapsler på flaskerne. Man skulle have fingerkræfter nok til at håndtere tangen, som klemte dem fast på flasken.

I begyndelsen blev der, ud over kapslen, også sat etiketter på hver flaske. De blev "limet" på med mælk.

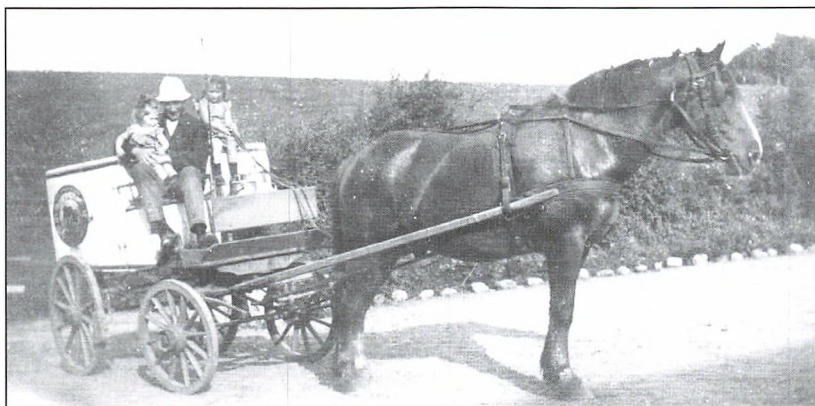
Ifølge Herdis' beskrivelse blev de lagt på bordet med bagsiden op – mælk blev smurt på og – klask- klask- klask sat på flaskerne – det gik lynhurtigt.

Inden sin død i 1994 har min søster Karen, i sine erindringer til sine børn, skrevet følgende meget fortællende beretning:

En almindelig dag med denne mini-mejeridrift så sådan ud:

Samtidig med morgenmalkningen gik mor i gang med at tappe mælk på flasker i mælkekammeret, med en lille håndtapper. Når hun havde de første kasser færdige (hel – og halvlitersflasker) skulle der stå et stk. barn den hvis tur det nu var i rækken, og sætte kapsler på og klemme dem fast med en tang. (I mange år var det mit arbejde)

Man var nødvendigvis ikke vågen til dette arbejde – men man blev det, hvis man for eksempel løb tør for kapsler med den aktuelle ugedag på, eller fjederen i klemmetangen sprang! I tilfælde af det første skulle man op på loftet, ind under skunken, forbi jeg ved ikke hvor meget skrammel og i bælgmørke finde en ny kasse med kapsler – stadigvæk med den rigtige ugedag. Kasserne har været 70x70 cm og lette nok at bære, men uhåndterlige – og af en eller anden grund var det med ugedagene ikke noget, der stod særlig tydeligt udenpå – så man flænsede i panik den ene kasse op efter den anden. Muligvis havde vi slet ikke flere på lager, fordi den sidste havde glemt at bestille – og så var fanden løs igen. (Der skulle i virkeligheden ikke meget til at slippe ham løs om morgenen dengang - ingen ved sine fulde fem stod op i god tid, så vi var altid bagud, og deadline hed kl. 6.30, når far skulle være på mejeriet for at nå mælkekuskene.)

Efterhånden som kasserne var færdige, blev de læsset på påhængsvognen i porten. Da jeg var lille, kørte far med en gul mælkevogn – en lukket kassevogn, indvendig beklædt med rustfrit stål – med et lille vindue i og et højt kuskesæde foran. Da han fik bil, var det påhængsvognen, der blev transportmidlet.

Så kom de afgørende minutter, hvor far kom ind og gjorde sig klar til at køre. Var det vinter, var spørgsmålet, om bilen kunne komme op ad bakken til landevejen, om der skulle skovles sne, strøs grus eller planlægges andre strategier. Eller om bilen overhovedet ville starte?? Hvis ikke, skubbede vi den i vildt håb om succes, ned af vejen til stranden – vel vidende, at hvis det ikke lykkedes at få den i gang for nedadgående, ventede der os et herrens hus med at få den skubbet opad igen, med håndkraft!!

Bemærk: Intet af dette er nogensinde sket med den fjerneste gnist af tålmodighed eller forståelse for tings natur eller overbærenhed fra fars side – egentlig imponerende! Hver gang så det ud som en personlig fornærmelse mod ham, en sammenrotning af uduelige folk, unger og kone mod denne hædersmand, der dog kun ville et her i livet: gøre tingene så godt han kunne.

Men han kom jo af sted – og straks faldt der fred over sceneriet; - nu kunne der malkes færdig, ryddes af, tænkes på at få de sidste unger op, laves morgenmad – dagen kunne begynde i et normalt tempo.

”Plys” og ”Mikkel” blev purret ud, næste stress-situation var at få ”Claus” af sted til hendes malerplads og mig med toget kl. syv fra Rinkenæs. Men stress-situationen var til at overse, for Uffe drillede godmodigt og gik i vejen det han kunne, og mor overlod det klogeligt til os selv at sørge for at komme af sted uden at blande sig overdrevent i vask, madpakker, påklædning og den slags. (Med de forventelige resultater for disse projekter – selvfølgelig)

Far tog på mejeriet, fordelte sin mælk til mælkekuskene, snakkede med gud og hvermand, der også var i Rinkenæs fra morgenstunden, gik ind til fru Holm i Brugsen og fik en kop morgenkaffe ved hendes

altid gæstfrie køkkenbord, hentede post på stationen – og kom tril-lende hjem, noget mere fredsommelig, en time eller halvanden senere

Så var der autoriseret morgenmad for de tilbageblevne – dvs. dem der ikke var i skole. Derefter skulle der vaskes flasker og gøres rent i mælkekammeret.

Ellen Kobberø i mælkekammeret

Far havde returflasker med hjem – mor var skrubberen, der vaskede dem med flaskerenser, hvorefter de kom i flere hold skyllevand og blev stillet med hovedet nedad i kasserne, klar til næste morgen.

Det var her, jeg lærte den danske sangskat at kende for alvor – ikke kun højskolesangbogen, men også et mere muntert islæt af revyviser, skillingsviser m.m. som mor kunne fra sin ungdom. Bryggeret var husets sangsal nr. 1 – med god resonans, hvor selv en middelmådig sangstemme fik klang. Og de fleste af os havde ret gode stemmer og gav den hele armen. Mor kunne simpelthen alting udenad – og hun sang det så tit, at vi andre lærte meget af det også. ”Nisserejsen” kunne holde næsten til en hel flaskevask, så mange vers var der.

Efter flaskerne kom så spandene, køleren, tappeudstyr og alt det andet, indtil bryggers og mælkekammer skinnede af vand – og ikke andet.

Mælken fra aftenmalkningen blev også kølet og sat i køleskabet til brug næste morgen. Om aftenen var det igen mit job at gøre rent i mælkekammeret efter malkningen – ca. 1 times vandplaskeri sommer og vinter!

Lørdag eftermiddag vaskede vi flasker en ekstra gang, så vi var fri søndag formiddag. Når flaskerne havde passeret det varme vand med sulfo, kom om sommeren vores tennissko i baljen - til storrengøring. Derefter blev de hvidtet – og når nogen siger ”sommerlørdag hen under aften” til mig, så ser jeg tyve par nyhvidtede, våde tennissko, der står til tørre rundt omkring på sten og trapper uden for køkkenvinduet.

Den historie kunne vi alle nikke genkendende til, og der kom mange supplerende erindringer frem. Minder om hvordan det var den gang, der blev kørt med hestevogn. Når det om vinteren var glat, skulle hesteskoene (broddes), dvs. der skulle sættes pigge i. Hestene kunne så bedre stå fast, når de skulle op ad den stejle bakke fra gården, og far måtte hjælpes i den store stive kørekappe. ”Strit” mindedes hvordan hun, som 13 års pige, somme tider kørte på mejeriet for far, også en vinterdag hvor der kom isslag på vej hjem. Hvor hyggeligt det var, en søndag morgen at gå far i møde, når han kom fra mejeriet og køre med hjem, så duftede det af friskbagte rundstykker fra Bager Wermer.

Uffe, Kis, Strit der holder halen, og Ellen Kobberø

I begyndelsen blev der malket i hånden. Om sommeren foregik det i marken og her havde man til opgave at holde kohaler, så den, der malkede, ikke fik halen i hovedet, når koen viftede fluer væk.

En af parolerne hjemme lød sådan: ”Når du er stor nok til at gå i byen og komme sent hjem – så er du også stor nok til at stå tidligt op”! Efter en god fest i Rinkenæs eller andre steder gik vi slet ikke i seng, men når man så sad der og passede malkemaskinen og hvilede hovedet op ad koen – kunne man godt falde lidt hen, indtil far råbte: ”den ko er vist for længst færdig”.

Renlighed, vand og prøver -

Som beskrevet blev der vasket og skrubbet i mælkekammer og bryggers, men også stalden fik en omgang. Der var fliser på væggene og klinker på gangene, de skulle skrubbes en gang om ugen. Det var lig med endnu mere vand-plaskeri, som uvægerligt udløste masser af vandkampe. Der var altid et ”sprøjt”, som skulle hævnes. Og vand var der normalt nok af, og det var, efter sigende meget rent, nærmest sterilt. Brønden lå inde i huset, men det kunne jo ske, at filteret sandede til. Det mindes jeg som nær en katastrofe, også den uhyggestemning der var over, at nogen skulle ned i dybet og reparere. Først blev der sænket stearinlys ned, for at se, om der var ilt nok, og alle var lettede, når det var vel overstået, og der igen var vand.

Hver 14. dag blev der taget prøver af mælken. Og efterfølgende kom så brevet med resultatet. Det gav altid en vis følelse af glæde og stolthed, når

SØNDERBORG KOMMUNALE
LEVNEDSMIDDELKONTROL
Søulgade 5 · Telefon 22267

Den 11.11.1963

Ved undersøgelse af børnemælk fra "Ballegård"
den 7.11.1963 fandtes:

Storch's	:	+
Fedt%	:	4,10
Reduktase	:	>7
Kimtal	:	<1-
Colititer	:	0
Fc.	:	+
Katalase	:	4
A.B.R.	:	+
B.hmm.	:	0

J. Rasmussen

Hr. gdr. C. Kobbere, "Ballegård", pr. Rinkenæs.

kim-tallet var lavt. Det var beviset på at alle havde gjort deres arbejde godt. Kimtallet angav bakteriemængden i mælken, og vi holdt os altid, og som regel godt under det tilladte. Der var også jævnlige dyrlægekontrol af køerne for tuberkulose (én af datidens store svøber). Dertil kom så den årlige kontrol fra Smørekseportudvalget i Aarhus (svarende til vor tids levnedsmiddelkontrol). Her ringede dyrlæge Tølle fra Gråsten gerne lidt i forvejen, så var vi forberedt. Fliser og gange i stalden blev i hast vasket en ekstra gang. Måske var der også nogle spindelvæv, eller støv, som det var en god idé at få fjernet, da kontrollørerne gik rundt med hvide handsker på og prøvede efter, om renligheden var i orden.

Uret tikker...

Som det fremgår af Karens beskrivelse, var vi altid i sidste øjeblik eller bagefter, og jeg tror, at vi oftest kom for sent til alt muligt. For at hjælpe på det gik stueuret konsekvent mindst 20 min. foran. Selv om vi vidste det – hjalp det, sjovt nok, alligevel. Havde en udenforstående fået øje på det, og i al venlighed stillet uret korrekt, var 101 ude. Måske var det sådan en morgen, at far i farten glemte at spænde

påhængsvognen bag efter bilen. Han var den morgen så sent på den, at han vidste, at mælkekuskene var kørt fra mejeriet, så han måtte ud på deres ruter og aflevere mælken til hver enkelt. Han opdagede først situationen, da han havde indhentet den første mælkekusk og nok så rask sagde: ”Du kan bare selv tage det, du skal have.”

Da vi hjemme opdagede, far var kørt uden anhænger, grinede vi, - der var jo ikke andet at stille op. På mejeriet fik de sig også en god latter, - de havde jo set Carl Kobberø suse forbi – i første omgang både ud og hjem, uden anhænger. Selv far måtte more sig og brugte det som en god historie – bagefter!

Apropos mejeri, så fik vi nogle gange lov at komme med.

Det var altid sjovt. Der var meget spændende at se på. Mejerister i hvidt tøj, de store åbne mælketanke hvor mælken blev vejet ind, tromlen som stod og kærnedede smør og ikke mindst mejeriets vaskeanlæg til flasker syntes jeg var fascinerende at se på. Konen som passede det gennede os altid væk, hun syntes nok, vi kom for tæt på. I øvrigt fik vi nogle gange selv vasket vores flasker på mejeriet, når far og mor var på ferie, og børnene passede det alene derhjemme.

De mælkekuske, som solgte vores mælk til kunderne, kan jeg ikke rigtig huske navnene på, men én var god til at rokke med ørerne, hvilket han gerne gjorde, når vi bad ham om det. De havde også nogle rare heste, man kunne få lov at klappe.

Jo, for resten – én af kuskene hed Sandvej.

Far var inviteret med til hans fødselsdag. Og ved enhver lejlighed havde han noget på hjerte – og næsten altid på vers – også ved denne.

*Tillykke vi ønsker dig nu med de tres, - og håber du stadig,
glad og tilfreds,
må køre rundt i vort sogn, - med mælk og smør i din vogn,
Så vi stadig dig kende kan, - som den helt rigtige mælkemand
der, - alt mens du bruger øsen, kan snakke med fru'en og tøs'en:
Pigerne gi'r du et lille klap – kom lille søde – kom og spis –
her har du 20 øre til is.
Sikke et dejligt solskin vi har, - to potter sød og smør til far,*

En halv flaske børnemælk til de små – trives han godt, vil han tage på?

Ja sådan går snakken, men går dog bedst - når talen er om din gamle hest,

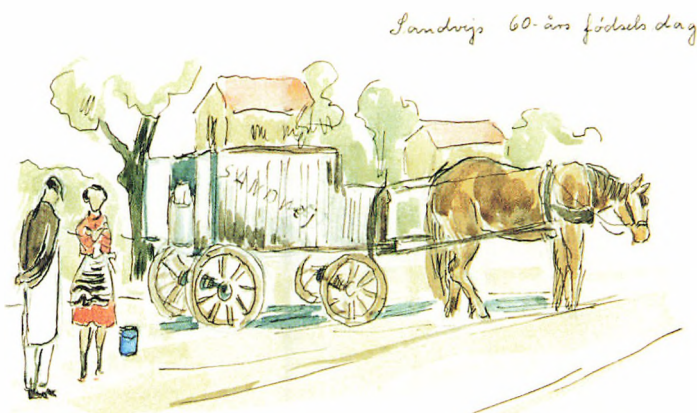
Om al den slid og møje, -I sammen til daglig må døje.

Åh for en dejlig hest det er, - der findes ingen i sognet her som kommer op imod denne, - og så kan I tro den kan rende.

Tillykke, tillykke -

vi ønske vil – at mundtøj og kræfter må længe slå til.

Rinkenæs 27.12.1948

Kortet er tegnet af Gudrun Kobbero

”Kongelig Hofleverandør” var vi ikke, men når de kongelige var på ferie på slottet, blev der også leveret børnemælk til dem. Hyggelig tanke at vi har bidraget til prinsessernes sundhed.

Mekanisering:

Malkemaskinen fik vi i begyndelsen af fyrrerne, men mor nægtede at lære at malke med den, hun havde malket det hun skulle!

Indtil 1950 blev mælken kørt med hestevogn, men så fik vi bil, og den overtog det arbejde. Det var nok mere behageligt og hurtigere, men heller ikke uden omkostninger for med til transporten med bil hørte også de bøder far fik, da man indførte fuldt stop ved Fjordvejens (dengang skrå) udkørsel i hovedvejen ved Rinkenæs. Det passede ham bestemt ikke at stoppe med en fuld lastet anhænger op ad bakke. Nogen gange fik han snakket sig ud af situationen, andre gange måtte han gribe til lommerne.

Hestene havde vi til 1956, hvor traktoren kom på banen. Det var en sorgens dag, da hestene skulle væk. ”Mikkel” og jeg græd i stride strømme, hvorimod Uffe glædede sig til de nye hestekræfter.

Elsket og værdsat:

Jeg har brugt ordet ”Børnearbejde”, og det har ikke været ment som noget negativt – sådan var det jo den gang på landet – børn var en vigtig del af fællesskabet, en nødvendighed for at tingene blev gjort. Og det var ikke kun i forbindelse med børnemælken, der var brug for os, men det er en anden historie.

Grundlæggende gav det en stor ansvarsfølelse og dermed også selvtillid. Vi var uundværlige - vi betød noget - ikke den værste ballast at gå ud i livet med. Den mener jeg, at mange børn og unge i dag savner.

Og så var det bestemt ikke kedeligt at vokse op på Ballegård. Vi var mange om arbejdet, lavede en masse sjov og ballade, havde gennemgående et godt humør – og så drak vi spandevs af børnemælk!

Til sidst en stor tak til alle mine søskende- både her og ”hisset” - for deres bidrag til denne beretning.

Plys

Efterskrift:

I 1961 flyttede min bror Uffe, hans kone Solvejg og sønnen Finn, ind på Ballegård, med henblik på at overtage den. De følgende 2 år arbejdede de sammen med far og mor, som i samme periode var i fuld gang med at bygge deres aftægtshus, ”Ballehus” .

Dec. 1963 stoppede de med at levere børnemælk. Finn nåede også at deltage i mejeridriften.

9. marts 1964 købte Uffe og Solvejg ”Ballegård”, og en ny tid begyndte.

Blanketten, fotografier og tegninger, der er brugt i artiklen, tilhører familien Kobberø, Rousing m.fl.

MARGRETE VALDEMARS DATTER

Fhv. højskoleforstander Kristian Kjær Nielsen: Har læst teologi og historie ved København – og Aarhus Universiteter og arbejdede derefter som medarbejder ved Samlerens Forlag. Fra 1980 ansat som højskolelærer i Uge og fra 1981 på Rønshoved Højskole. I 1989 højskoleforstander for Odder Højskole og fra 1994 til 2011 højskoleforstander på Højskolen Helnæs. Nu, som pensionist, foredragsholder, fortæller og forfatter, bosiddende på Knudsmade ved Flensborg Fjord.

I sensommeren 2012 oplevede vi i forbindelse med et møde i Gråsten Rotary Klub, hvor jeg er medlem, at en foredragsholder ved en fejltagelse ikke dukkede op som aftalt. Noget måtte gøres i en fart. Uden betænkningstid sprang jeg derfor til og fortalte de fremmødte medlemmer om, hvorledes Dronning Margrete den Første var død af pest på sit skib, mens det lå opankret i Munkemøllebugten her ved Flensborg Fjord i det Herrens år 1412.

Jeg afsluttede min beretning med at fortælle, at da jeg som ung højskolelærer på Rønshoved Højskole i 1980'erne var på vandreture ad Gendarmstien med kursister ofte passerede Munkemølle, hvor min gode ven Poul Andersen boede, og i den anledning tit havde givet udtryk for, at egentlig fortjente Margrete, at der blev rejst en mindesten for hende lige der ved Munkemølle engang i 2012, når man til sin tid kunne mindes 600 året for hendes død.

En af mødedeltagerne ved Rotarymødet spurgte efterfølgende, om jeg vidste, hvilken dato i året 1412 Margrete var død, men her blev jeg

ham, uforberedt som jeg var, svar skyldig, hvorefter en af de øvrige medlemmer trak sin iPhone frem og googlede Dronning Margrete den Første. ” Hun døde den 28. oktober”, kunne han triumferende meddele forsamlingen.

Få dage efter var der bestyrelsesmøde i den lille forening Kulturlandsbyen6300, som holder til på Gråsten Landbrugsskole, og hvor jeg er medlem af bestyrelsen. Jeg kunne ikke selv deltage i dette møde, men to af deltagerne fra Rotarymødet, Peder Damgaard og Henry Bjerg, som havde hørt mit indlæg om Margrete, deltog og foreslog den lille forenings bestyrelse, at foreningen straks gik i gang med at sætte en plan i værk, som skulle munde ud i, at der blev rejst en mindesten for Margrete den Første ved Munkemølle på 600 årsdagen for hendes død den 28. oktober 1412.

Bestyrelsen for den lille forening Kulturlandsbyen6300 var straks med på idéen. Og der var kun to måneder igen, inden dagen oprandt. Så der skulle handles hurtigt.

Peder Damgaard kontaktede mig telefonisk og fortalte om planen. Vi blev hurtigt enige om, at flere foreninger burde inddrages. Munkemølle ligger på det gamle skel mellem de to oprindelige sogne, Holbøl og Rinkenæs. Derfor aftalte vi, at jeg skulle kontakte Historisk Forening for Gråsten, og at han skulle kontakte Frederik Schmidt, Hønsnap, der er med i Historisk Forening for Bov og Holbøl Sogne, og som har stor erfaring med hensyn til rejsning af mindesten. Sidst med stenen for Julemærkets opfinder, postmester Einar Holbøll, ved kirken i Holbøl.

Henry Bjerg, som har overtaget og istandsat Poul Andersens hus ved Munkemøllebugten, tog kontakt til sin nabo, Steen Ruwald, der bor i hovedhuset ved Munkemølle, for at forelægge ham planerne for en mindesten. Steen Ruwald var straks med på idéen, og sammen blev de enige om, at den bedste placering af mindestenen var ved Gendarmstien lige midt i skellet mellem Holbøl og Rinkenæs sogne.

Anbragt således at man stående foran mindestenen ville få den smukkeste udsigt ud over Flensborg Fjord.

Siden samledes vi fra Kulturlandsbyen 6300, Historisk Forening for Gråsten og Historisk Forening for Bov og Holbøl Sogne for at bese stedet ved Munkemølle, og vi var straks helt enige om Henry Bjerg og Steen Ruwalds forslag til placeringen.

Og så til selve stenen. Peder Damgaard og Frederik Schmidt havde fået fat i stenhugger Peter Ehlert, Holbøl, som gerne ville udføre arbejdet med at hugge en tekst ind i stenen. Frederik Schmidt havde regnet med, at han kunne finde en egnet sten i sin søns grusgrav, men nåede frem til, at der ikke var nogen, som duede. I stedet fandt han sammen med Peter Ehlert tre sten i en grusgrav ved Klipleve. Stenene blev taget hjem til stenhuggeriet i Holbøl for at blive rengjorte, således at man kunne få et indtryk af, om en af de tre ville egne sig. Og straks da stenene var blevet vaskede lå den der, den smukkeste sten, som man kunne tænke sig. Fin grå granit, uregelmæssig i formen og med de dejligste lyse åringer i overfladen.

Nu skulle teksten så skrives, hvilket jeg havde påtaget mig. Ikke nogen nem opgave, da man må gå ud fra, at mindestenen vil blive stående adskillige århundreder ind i fremtiden og blive læst af mange forbigående på Gendarmstien. Indskriften skulle være kort og klar. Forståelig for enhver.

Først var der navnet. Den første Margrete skrives uden h. Vor nuværende dronning kaldes Margrethe den Anden med h. Og kunne jeg kalde Margrete dronning? Ja, hun var ved sit giftermål i 1363 med Norges kong Håkon blevet dronning over Norge, men ikke over Danmark, hvor hendes far Valdemar Atterdag herskede indtil sin død i 1375. Ved Valdemars død lykkedes det Margrete ved snarrådig handling at få gjort sin 4 årige søn Oluf til konge over Danmark, og hun selv blev Olufs formynder. I 1380 døde Håkon af Norge, og dermed

blev Oluf også konge af Norge med sin mor som formynder. Oluf dør allerede som 16 årig i 1387, og igen var Margrete hurtig. Hun fik nu sin søsterdatters søn indsat som konge med navnet Erik af Pommeren og atter med Margrete som formynder, hvilket samme år stadfæstedes således på Skånes landsting: ”Margrete, frue og husbonde og formynder”. Altså ikke dronning.

Selv satte Margrete sin far Valdemar Atterdag meget højt, og hun foretrak derfor gerne at kalde sig selv: ”Margrete, af Guds Nåde, Valdemar Danekonges Datter”. Selvfølgelig skulle hun på stenen benævnes: Margrete Valdemarsdatter.

Og nu til selve hendes død ved Munkemølle. Vi ved ikke meget, ud over hvad sagnet kan fortælle, og dog er det ofte således, at der kan være et gran af sandhed i sagn, som har overlevet i århundreder og endog i årtusinder. Men vi ved dog gennem de skriftlige kilder, at Margrete ankom til Flensborg med skib den 24. oktober 1412, efter at Flensborg først havde været erobret af Holstenerne og kort forinden var blevet givet tilbage til Kronen. Margrete skulle have tingene sat på plads.

Til Margretes ulykke var der udbrudt en smitsom sygdom i Flensborg, som også Margrete blev angrebet af. På sit skib har hun derfor forladt selve Flensborg og har søgt ud på fjorden, hvor skibet efter sagnet er ankret op ved Munkemølle, som ejedes af det store kloster, Ryd Kloster, der lå hvor det nuværende Lyksborg Slot ligger. Her kunne hun og skibets besætning få forsyninger og måske også medicinsk pleje af klosterbrødrene. Sagnet fortæller ligeledes, at der blev bragt mælk og forsyninger til Margrete fra den største gård på egnen, nemlig Benniksgård i Rinkeæs. Trods sikkert gode forsyninger og pleje overlevede Margrete ikke den smitsomme sygdom, men døde allerede den 28. oktober.

Derfor denne kortfattede tekst på stenen: Døde på sit skib ved Munkemølle 28. oktober 1412.

Hvad karakteriserede Margrete, og hvad husker vi hende for i eftertiden? Det skulle også med på stenen. I 1397 lykkedes det Margrete også at få Sverige bundet sammen i en union med Danmark og Norge under en fælles konge, nemlig Erik af Pommeren, med Margrete som formynder. Denne forening af de tre nordiske lande fandt sted på Kalmar slot i Sverige. Norden blev samlet under én regent. Derfor står der nederst på mindestenen: Hun samlede Norden.

Stenhugger Peter Ehlert huggede nu denne tekst ind i stenen og malede det indhuggede op med en hvid farve. ”Jeg skal nok komme om 20 år og male bogstaverne op igen”, som Ehlert sagde på sin lune måde. Herefter blev stenen et par dage før afsløringen transporteret til Munkemølle, hvor Peter Ehlert og Frederik Schmidt i fællesskab med Henry Bjerg og Steen Ruwald fik stenen anbragt, således som vi alle havde forestillet os det.

I dagen før den 28. oktober, som faldt på en søndag, underrettede vi pressen og Kongehuset om den kommende afsløring af mindestenen. Og da mindestenen var til minde om en stor kvinde, besluttede Peder Damgaard og jeg, at stenen skulle afsløres af mindestenens to kvindelige naboer Anette Bjerg og Maria Ruwald, hvilket de selvfølgelig begge straks var med på. Maria Ruwald gik i sine gemmer og fandt et flot stykke rødt stof, som hun syede til en stor pose, der blev trukket over stenen.

Da dagen endelig oprandt, var vi selvfølgelig spændte på, hvorledes vejret ville blive, men det viste sig fra sin allerbedste side med sol og en høj blå oktoberhimmel. Afsløringen skulle finde sted om eftermiddagen og allerede længe før det afsatte tidspunkt ankom både TVSyd og journalister og fotografer fra landsdelens aviser. Og snart kom folk vandrende fra alle sider for at overvære afsløringen, langt over hundrede trængtes på den lille plads ved Gendarmstien foran stenen.

Først holdt jeg som en af initiativtagerne til rejsningen af stenen en kort tale om Margrete, hvor jeg blandt andet med henvisning til det smukke vejr nævnte, hvorledes nogle af Margretes uvenner i en

krønike fra Holsten mindedes Margretes død: ”Margrete, anstifter af alle de tidligere ulykker for Holsten, tre rigers herskerinde, var i den situation ved sit livs ende, da det behagede Gud, at hun skulle forlade dette liv, så vidunderligt det end er, at hun ikke havde i sine riger dog så udstrakte lande blot en eneste fodbredde jord, hvor hun kunne få lov til at dø. Men medens hun opholdt sig på et skib ved staden Flensborg, forlod sjælen hendes legeme under et mægtigt og forunderligt uvejr med lyn og torden”.

Herefter løftede Anette Bjerg og Maria Ruwald det røde klæde af stenen, der blev klappet og som med én stemme gik det gennem alle

de fremmødte: Hvor er det dog en smuk sten”. Herefter blev der lagt blomster ved stenen, og der blev filmet og fotograferet fra alle kanter.

Efter afsløringen trådte Mads Friis fra Benniksgård frem og indbød alle til kaffebord på Benniksgård Hotel, hvorfra forsyninger og mælk til Margrete ifølge sagnet var blevet leveret til hendes skib. De fleste af de fremmødte fulgte denne invitation, og under kaffebordet holdt jeg så for deltagerne et lidt længere foredrag om Margrethe og hendes tid. Vi var i de tre initiativtagende foreninger skønt enige om, at det havde været en dejlig dag og en stor fornøjelse at have medvirket til rejsningen af denne mindesten.

Allerede samme aften kunne vi følge en reportage i TVSyd om afsløringen, og i dagene efter kunne vi i landsdelens dagblade og ugeaviserne læse fine artikler om Margretestenen ved Munkemølle. Fra Dronning Margrethe den Anden kom der oven i købet en tak for informationen om den nye mindesten ved Flensborg Fjord.

Uden økonomisk tilskud kunne stenen selvfølgelig heller ikke blive rejst. Derfor bad vi Kai Nissen, som medlem af bestyrelsen for Kulturlandsbyen6300, om at udfærdige en ansøgning om tilskud fra Sydbanks Fond. Til vor store glæde fik vi straks et tilsagn fra Fonden, om at man ville give et flot økonomisk tilskud til mindestenen, og de tre initiativtagende foreninger delte herefter de resterende udgifter ligeligt imellem sig.

Nu står mindestenen for Margrete så der langs Gendarmstien ved Munkemølle til oplevelse og glæde for de mange lokalpersoner og turister, der året rundt vandrer langs Flensborg Fjord. Mange standser op ved stenen inden de vandrer videre, veksler nogle ord om Margrete og nyder den skønne udsigt ud over fjorden mod Sydslesvig.

Kristian Kjær Nielsen
Knudsmade

Fra de gode gamle dage!

Gerd Conradsen har været på internettet og i godsarkivet for Kværs Ladegård fundet følgende arbejdskontrakt:

Den her anførte arbejdsaftale for de seks nævnte personer står i Kværs Ladegårds godsarkiv. Teksten er på tysk. Den er ikke underskrevet af nogen af parterne, men er anført under dato og bemærket som: ”von beiden Theilen genehmigt”. Efter nutidige bestemmelser kunne dens juridiske holdbarhed sikkert anfægtes, om dette også ville være muligt i 1830, er tvivlsomt. Med ophævelsen af fæsteforholdet til godserne, der her i hertugdømmet begyndte allerede i midten af 1700-tallet, for kværbsøndernes vedkommende i forhold til Ladegård allerede 1764, faldt en stor gruppe mennesker på landet ud af fællesskabet. De jord- og ejendomsløse. De havde nu kun én eksistensmulighed, daglejere eller tyende hos bønder og på godserne.

De var stort set retsløse. Først i maj 1854 blev der vedtaget en tyendelov, der dog stort set var, hvad man med et moderne udtryk ville kalde en ”lappeløsning”.

Når der så alligevel i denne kontrakt ud over meget restriktive bestemmelser med hensyn til arbejdstid, pligter og adfærd - i givet fald sanktioner for både manden og konen - er anført ganske små og forsigtigt formulerede rettigheder i forhold til, hvilken behandling man skal finde sig i, skal det nok ses i et større perspektiv. Den franske revolution var i god erindring, industrialiseringen var i fuld gang, og der var uro i befolkningerne omkring os.

Arbejdstiden for disse mennesker, 6 mænd og deres kvinder, er inklu-

sive hviletid 13 af døgnets 24 timer. De bor tilsyneladende i huse ved gården, se § 5, så de 2 timers middagspause har nok givet tid til at se efter eventuelle børn og få lidt hjemmearbejde fra hånden, men nogen reel hviletid er der næppe tale om. En daglejertilværelse på landet har aldrig været misundelsesværdig. Muligheden for et protestudbrud over for en for ussel behandling har sikkert været latent tilstede og frygtet, siden man truede med så drastiske sanktioner som i § 5. Selv i nyere tid, 1940erne og 50erne, fik disse mennesker, daglejerne, som regel altid anvist de tungeste poster og det mest beskidte arbejde, og det har bestemt ikke været anderledes 1830.

Betingelserne

for ansættelsen af nedenstående kådnerne som daglejere for året fra majdag 1830 til påske 1831.

1. Peter Jepsen,
2. Thomas Petersen,
3. Hans Peter Matzen,
4. Johann Friedrich Schef,
5. Christian Hansen,
6. Hans Christian Petersen,

§ 1.

De 6 kådnere, der har godkendt de nedenfor følgende betingelser, er pligtige til hele året hver dag og kvinderne, når de bliver bestilt til arbejde, for anførte fastlagte timeløn og andre dem lovede fordele, at udføre alt på gården forekommende arbejde og hvad der ellers bliver pålagt dem at udføre. I det tilfælde at deres kvinder ikke skulle være i stand til selv at gå på arbejde, så skal de fra høsthøstens begyndelse til slutningen af kornhøsten og udkørsel af gødning stille med et andet arbejdsdygtigt kvindfolk (Frauensperson) i stedet for til arbejdet.

§ 2.

Arbejdstidens begyndelse i de forskellige årstider er fastlagt således:

- a. Fra det tidspunkt i foråret, da ploven går i marken, indtil høhøstens begyndelse skal daglejerer arbejde fra klokken 6 morgen til klokken 7 aften og har 2 timer fri til middag.
- b. I hø og kornhøsten skal de arbejde så tidligt og så sent som forholdene kræver, og kun på dage, hvor der mejes, får de 2 timer fri til middag. På de dage i denne tid, hvor der antages flere høstarbejdere, arbejdes der fra klokken 6 morgen til klokken 7 aften, og der holdes 2 timer fri til middag. På høstdagene får de ikke tid til det sædvanlige formiddagsbrød; hvis de ved andet arbejde ikke kan undvære dette, får de en halv time dertil, til gengæld mister de denne igen ved middagspausen.
- c. Ved forberedelsen til vintersæden skal daglejerne arbejde fra klokken 7 morgen til klokken 7 aften, og hvis de arbejder med hestespænd, skal de påbegynde arbejdet samtidig med karlene og holder middagspause lige som disse og har fyraften samtidig med dem, og om aftenen når karlene har fri, er de også frie, men ellers kun 1 time middagspause. Det samme gælder også i den tid, da efterårspløjningen finder sted, bare med den forskel, at der arbejdes fra om morgenen, når det er blevet helt lyst til det er blevet mørkt om aftenen.
- d. I de korte vinterdage arbejdes der ligeledes fra daggry til mørkningen om aftenen og uden forskel om der arbejdes med hestespænd eller der udføres fysisk arbejde, og der tillades kun 1 times middagspause. I øvrigt gælder som retningslinje, at daglejerne ved alt arbejde, især ved pløjning og mejning, skal følge forarbejderen, eller hvem der ellers er udpeget til at gå foran og yde lige så meget, som han. Opnås dette ikke, skal de affinde sig med et fradrag i daglønnen.

§ 3.

I dagløn betales:

I de 3 sommermåneder, altså: juli, august, september,
til manden per dag 10 s, skriver ti skilling,
til kvinden per dag 8 s, skriver otte skilling.

I de resterende 9 måneder:

til manden per dag 8 s, skriver otte skilling
til kvinden per dag 6 s, skriver seks skilling.

Desuden nyder de 6 kådnere yderligere fordele:

1. Fri bolig med tilhørende have og forefindende indretning.
2. Af brændsel er der lovet dem 12 favne brænde på 8 tommers tykkelse og fri transport af dette, og hver af daglejerne yderligere til brændsel 2 r, der udbetales til majdag .
3. Kådnerne skal selv holde sig med værktøj og kan aldrig stille krav om at få dette stillet til rådighed. Herfor får de en godtgørelse på 2r, der ligeledes skal udbetales dem til det hidtil gældende tidspunkt.
4. Hver kådner skal hver måned, når priserne er højere, få 4 skæpper rug og 4 skæpper byg til prisen: for 1 skæppe rug 12 s og for 1 skæppe byg 10 s, og hvis det nævnte korn ikke står så højt i pris, må kådnerne tage deres korn , hvor de vil, dog med den bemærkning, at dette altid ved den næste afregning bliver modregnet.
5. For en kande letmælk (abgerahmte Milch) betaler kådneren ½ s, for en kande sødmælk 1 ½ s og har derfor ikke ret til også at forlange øl og brændevin.

§ 4.

Sættes kådnerne til at tærse skal de modtage pr. tønde:

hvede 8 s, skriver otte skilling
rug 6 s, skriver seks skilling
byg 5 s, skriver fem skilling
havre 3 s, skriver tre skilling.

Ærter, bønner, boghvede og vikker betales lig med 1 tønne rug, et bundt tækkestrå 3 s, og for et bundt -----, for opbinding af krumstrå,

såfremt dette forlanges, får de intet, her skal bemærkes, at vægten af et bundt tag ikke må ligge under 14 pund. Kådnerne er også pligtige til på opfordring at opbinde ærter- bønner- og vinterhalm, da dette sorterer under krumhalm, og anbringe dem efter de gråstenske forskrifter.

§ 5.

Kådnerne og deres koner er forpligtede til at udføre alle arbejdsopgaver trofast, flittigt og roligt og til hver tid at rette sig efter opsynsmanden eller forarbejderen, og skulle det ske, at denne skulle opføre sig utilstedeligt og kådnerne mener, at der er sket dem uret, at de ikke selv skaber sig oprejsning, men roligt gør deres pligt og senere fremfører deres klage på rette sted og afventer undersøgelsen og afgørelsen. Hver påvist forsømmelse og opsætsighed til at efterkomme deres forpligtelse, ophæver aftalen, og den berørte er forpligtet til inden 24 timer at forlade boligen, men der loves ham, at uden påviselige årsager skal der ikke ske ham nogen uret.

§ 6.

Det er tidligere nævnt, at hvis en af kådnerne ikke yder tilstrækkelig arbejdsindsats på en dag, skal der trækkes i daglønnen og enhver skade, der opstår på grund af uforsigtighed eller sker forsætligt, skal vedkommende erstatte.

§ 7.

I øvrigt gælder denne aftale kun for et år, nemlig fra maj 1830 til oktober 1831, og begge parter kan opsige med et halvt års varsel, men samtidig aftales, at der kan genforhandles på Mikkelsdag (29. september).

Således sket og vedtaget af begge parter.

Gråsten, den 15. december 1829

Foto: Hanne Næsborg-Andersen

”Adsbøl og Borgerforeningen”

*Hanne Reese Næsborg-Andersen.
Født i Løjt Kirkeby. Bibliotekar
med stor interesse for historie.
Siden 2006 bosiddende i Adsbøl.*

Kultur i Adsbøl kan næsten ikke tænkes uden Adsbøl Borgerforening. Forløberen hed Adsbøl Idrætsforening, og denne blev stiftet d. 30. juni 1949. Foreningen afholdt ud over idrætsaktiviteter også nytårsbal, fastelavnsfest, pinsebal, fester for de gamle i gymnastiksalen i Adsbøl skole og gåsespil med efterfølgende dans. Foreningen blev d.25.3.1964 stillet i bero, fordi der ikke var så stor opbakning.

Alligevel havde man manglet et samlingspunkt, og der blev indkaldt til et møde d.7. Marts 1966, hvor oprettelsen af Adsbøl Borgerforening blev diskuteret. Foreningen blev stiftet d.9. marts 1966.

Aktiviteter

Foreningen har gennem årene afholdt forskellige udflugter, skovture, adventsfest i samarbejde med kirken, hvor et julemandspar med nissebørn optrådte, og juletræsfest, i 1967 med 100 deltagende børn. maskebal

for de voksne, Helligtrekonger, Sct. Hansfest, lanterneoptog i november, præmiehist og præmieskat. Foreningen deltog også i ”Spil uden grænser”, hvor man bl.a. konkurrerede mod Rinkenæs. Hobbyudstilling blev afholdt i 1998. Virksomhedsbesøg var også med blandt tilbuddene.

Hver vinter i alle årene fra foreningens oprettelse valgte man et manuskript til dilettantforestilling, Hjalmar Carlsson var instruktør, senere Judith Nielsen og Kirsten Porsmose, og lokale kræfter var skuespillere. Forestillingerne blev spillet i klubhuset, hvor en scene blev opbygget i halvdelen af rummet.

Der afholdes stadig foredrag, snapsesmugning, musikaftener etc.

Byfesterne, som var og er en vigtig del af styrkelsen af Adsbøls sammenhold, blev holdt i august over flere dage, og alle sejl blev sat til. Man havde optog gennem byen med garder, gymnastikopvisning på sportspladsen, årets finansgeni blev udnævnt, pokalen gik til den, der havde fået 100 kr. til at blive til flest penge. Grisefest kunne være en vigtig del af arrangementet, og der var revy med lokale kræfter om lokale begivenheder.

Foto: Hanne Næsborg-Andersen

Ringridning startede som gadefest for Østerbakken ved Johannes og Marie Johannsen. Der blev dannet en ringriderforening for Adsbøl; i efteråret 1990 blev den lagt sammen med Adsbøl Borgerforening, og ringridningen blev en del af byfesten, som nu holdes 2. weekend i september.

Naturen

Stranden havde man i mange år ikke kunnet bruge, fordi vandet var forurenet. Efter kloakering blev vandet gradvist renere, og i 1989 kunne stranden igen tages i brug. Siden har Borgerforeningen hvert år samlet beboere til den årlige strandrensning. Stranden hører nu under EU's strandbeskyttelsesregler, og der tilføres ikke længere sand en gang årligt.

Affaldsindsamling i hele landsbyen sker stadig en gang om året i samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening.

I gule veste ses Erik Hansen, Peter Christensen og Aage Frank.. Privatfoto

I gamle dage gik der en kirkesti fra Avnbøl til Adsbøl, den var med tiden blevet inddraget til landbrug. Borgerforeningen arbejdede på at få den genoprettet, og efter forhandlinger med lodsejerne fik man lov til at genoprette stien. Den blev indviet skærtorsdag 1997 af pastor Jens Barfod. Stien er markeret med en sten i hver ende.

Klubhuset og sprøjtehuset

Adsbøl Kro, som blev brugt til mange arrangementer, lukkede i 1974, og derefter blev bl.a. Alnor Kro og Hotel Gråsten brugt af foreningen. Adsbøl skole var blevet lukket i 1973. Borgerne manglede meget et sted, hvor man kunne samles til arrangementer. Kommunen besluttede derfor at bygge et klubhus i juli 1979. Indtægterne fra salget af Adsbøl skole blev brugt hertil, jorden blev købt af menighedsrådet, og huset blev indviet i maj 1980. Det dannede og danner stadig en meget vigtig ramme om aktiviteterne i området.

Sprøjtehuset i Adsbøl var i kraftigt forfald. Den daværende formand for Borgerforeningen Dorothea Sørensen indkaldte til møde, hvor det blev besluttet ved frivillig arbejdskraft at genopbygge det. Der blev brugt originale tagsten fra Cathrinesminde teglværk, og lokale murere og tømrere samt almindelige medborgere genrejste i fællesskab huset. Det blev indviet i al sin glans d.12. juni 2004 med tale af borgmesteren.

Slogan, byvåben og sang

I 1989 udskrev Borgerforeningen en konkurrence om eget byvåben. Konkurrencen blev vundet af Viggo Petersen. Byvåbnet bruges stadig af Borgerforeningen og kan ses på hjemmesiden www.adsboel.net.

Ligeledes udskrev man i 1979 en konkurrence om et slogan for Adsbøl, og forslaget: "Adsbøl, hva`ellers?" vandt. Det var stillet af Martin Warming Petersen. Sloganet bruges stadig.

Der er også skrevet to sange om Adsbøl, begge kan høres på cd'en: "Sange langs Flensborg fjord."

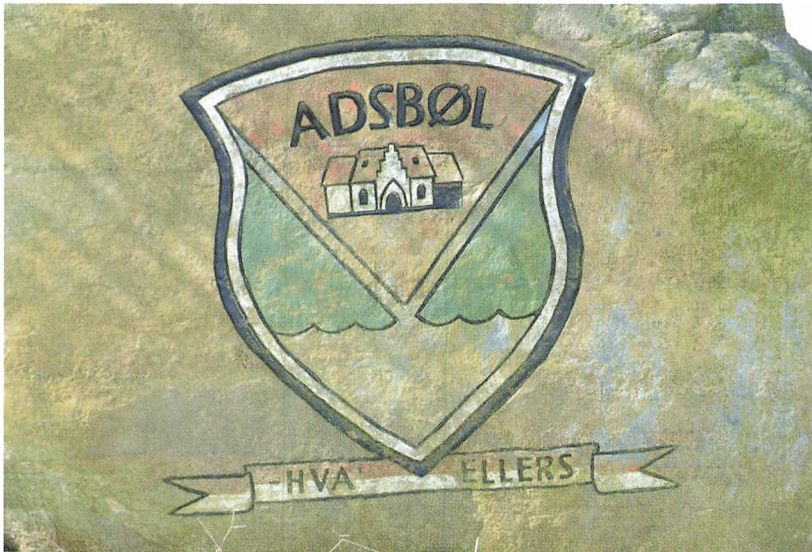

Foto: Erik J. Hansen

Rolle som sogneråd?

Borgerforeningen gik også ind i forskellige politiske emner, bl.a. arbejdede de for cykelsti til Adsbøl, som de fik vedtaget i 1979. Ligeledes arbejdede de for asfaltering af forskellige veje og for bedre gadelys. I 1965 gik beboerne i lanterneoptog til Gråsten for at agitere for bedre gadebelysning på Kobberholmvej, hvilket lykkedes.

I sådan et lille samfund har det stor betydning, at der er en samlende forening, I dette tilfælde Borgerforeningen. Al handel og håndværk er forsvundet fra området, og borgerne har intet at mødes om, hvis ikke der tages initiativ til aktiviteter. Borgerforeningen har også været områdets talerør over for politikerne. Derfor kan Borgerforeningens betydning for kulturen i Adsbøl ikke undervurderes.

Fremtiden

Da Gråsten Kommune kom med i Sønderborg storkommune, blev der oprettet en ordning, der skulle hjælpe landsbylaug med at arrangere aktiviteter og holde liv i landsbyerne. Til ordningen hører bl.a. en fastansat koordinator samt fælles overordnet hjemmeside. Desuden holdes der faste møder i Landsbyforumet, et koordineringsorgan.

Nye tider giver nye udfordringer, og bestyrelsen har lavet en handlingsplan, der kan ses på hjemmesiden www.adsboel.net. Det gælder om at fastholde aktivitetsniveauet, få beboerne til at møde op, fordi de synes, det er relevant for dem, og gøre byen attraktiv, så såvel fastboende som nytilkomne får lyst til at bo der. Det kræver en indsats fra såvel bestyrelsen som beboerne.

Hanne Reese Næsborg-Andersen

Kilder:

Adsbøl Idrætsforening og Adsbøl Borgerforenings protokoller 1966 ff.. Interview med Dorothea Sørensen og Britta Kubiak, begge Adsbøl, begge aktive i kulturlivet i Adsbøl gennem mange år.
Jyske Tidende 1979 og 1980.

FDF og de øvrige Ungdomskorps i Gråsten.

Mogens P. C. Jacobsen, der er indfødt gråstener, var i sin tid med til at starte FDF i Gråsten, og har fejret sit 50 års jubilæum sammen med FDF. Da Historisk Forening i 2012 afholdt sin generalforsamling i FDF's hytte "E Arnstej", blev Mogens bedt om at komme med et oplæg om FDF og de øvrige ungdomskorps i Gråsten. Mogens P.C. Jacobsen er medlem af bestyrelsen i Historisk Forening For Gråsten By og Egn.

Denne artikel har arkivet skrevet ud fra Mogens P.C. Jacobsens manuskript, lettere redigeret og med enkelte tilføjelser.

FDF Gråsten blev stiftet af Pastor Kresten Moustgaard Knudsen, der i august 1959 kom til Gråsten som ny præst fra Hammelev. Han mente, at der var plads til endnu et ungdomskorps udover de i forvejen eksisterende spejderkorps.

Han spurgte lærere og andre mennesker, om de kunne være interesserede i at medvirke som ledere, og fik tilsagn fra Carsten Blom, tandtekniker, Hans Paulsen, bankassistent, Knud Knudsen og Børge Kiel, begge gartnerelover og Mogens P. Jacobsen, kontorlærling.

Den 14. september 1961 blev der indkaldt til det første drengemøde. Der mødte 26 drenge op, meningen var, at det skulle undersøges, om de drenge, der meldte sig, ville holde ved, inden en egentlig kreds blev stiftet med bestyrelse osv.

Det gjorde de, og den 23. januar 1962 blev Gråsten FDF indført som selvstændig FDF kreds i landsforbundet Frivilligt Drenges Forbund. Den første bestyrelse var: bagermester Jørgen P. Hansen, tandtekniker Carsten Blom, bankassistent Hans Paulsen, der blev kasserer, og pastor Kresten M. Knudsen, der blev formand og kredsleder.

Der blev afholdt stor stiftelsesfest på Hotel Gråsten den 8. april 1962 med tale af landsforbundets formand, domprovst Poul Schou, Haderslev, underholdning af viceskoleinspektør Victor W. Cornelius fra Nakskov, Sønderborg FDF orkester, taler fra de øvrige ungdomskorps i byen, trækning af en lodseddel, som var trykt i 2000 eksemplarer, hvoraf 1879 var blevet solgt.

Den 15. juni 1962 (Valdemarsdag) fik kredsen, ved en højtidelighed i præstegårdens have, overrakt sin første fane fra Danmarkssamfundet, af væver Otto Rasmussen.

Den gamle præstegård i Gråsten

Kælderlokalerne i præstegården var FDF's mødelokaler. Væbnene i den gamle kulkælder, piltene i viktualiekælderen. Fællesmøder blev afholdt i konfirmandstuen. Her var der altid god underholdning af al mulig slags, sketch, sang, konkurrencer f.eks. hvem drikker en

sodavand hurtigst. Asger Reher, som vi i dag kender fra TV som en af "Ørkenens sønner", var dengang patruljefører i kredsen, han fremførte monologer.

I 1963 blev kredsen kontaktet af Oberst Carl Georg Bartholdy, Munkemølle. Han havde tænkt, at han ville overdrage et grundstykke på 3000 m² ved Snaphave, Munkemølle til FDF.

I marts 1964 blev grunden tilskødet kredsen, og her blev der i årene derefter afholdt mange teltleje, Sct. Hans bål og andet.

I 1971 trak pastor Knudsen sig tilbage fra kredslederjobbet for kun at være formand for bestyrelsen. Ny kredsleder blev Mogens P.C. Jacobsen.

Det blev besluttet at bygge en hytte på grunden ved Munkemølle, det blev et Panbo-hus på 32 m², prisen var 9.887,- kr. Chr. Wolff, der arbejdede for Panbo, blev byggeleder, arkitekt Asmus Hansen blev rådgivende vejleder på projektet, med købmand Jens Jensen, Trappen, mekaniker Aage Frank, Adsbøl, maler Johan Jonasson, bankfolkene Hans Paulsen og Frederik Maack som medhjælpere. Efter hårdt frivilligt arbejde med udgravning opførtes en dejlig hytte, der stod færdig inden vinteren 1971.

Fra indvielsen af hytten "Glimt" ved Snaphave. Foto: Mogens Jacobsen

I 1973 blev landsforbundene FDF og FPF sammenlagt. Dette åbnede op for, at vi også i Gråsten kunne tage piger med som medlemmer. Det skete i 1976, hvor tre kvindelige ledere Lisbeth Jensen, Pia Matzen og Lene Jacobsen startede med en tumlingeklasse.

Herefter gik det slag i slag, og kredsen blev større og større, på et tidspunkt kunne vi mønstre 119 medlemmer. Hvert år var der gode sommerlejre, weekendlejre, mange løb og andre aktiviteter, og hvert 5. år de store landslejre først Marselisborglejren i 1962, senere Julsølejrene, hvor der deltog ca. 15-18.000 FDFere fra hele landet.

I 1978 døde pastor Knudsen pludseligt. Han blev begravet på Adsbøl kirkegård. Entreprenør Hans Æbeløe, bestyrelsesmedlem i FDF, overtog formandsposten.

Vi var midt i planlægning af bygning af et kredshus, idet pladsen i den gamle præstegård var for trang. I 1979 fik sognet en ny præst, Jens Barfod, som havde 4 børn. Han kunne derfor godt selv bruge lokalerne i præstegården. Barfod kom også med i FDF's bestyrelse. Hans Æbeløe flyttede fra byen, og købmand Jens Jensen blev ny formand for bestyrelsen.

Den første grund FDF fik tilbudt lå i Stjerneparken, den gamle stejleplads. Dette blev dog forpurret af naturfredningsmyndighederne pga. fuglebeskyttelse m.v. I stedet fik vi af skovrider Poul Morville, dyrlæge Hans Bille og borgmester A. A. Mathiesen samt byrådet tilbudt grunden Ravnsbjergvej 6 i Dyrkobbøl, hvor vi straks slog til. Herefter gik det bare slag i slag.

Vor leder, Arne Olesen, der var uddannet tømrer og bygningskonstruktør, stod for udarbejdelsen af tegninger efter de skitser han og jeg (Mogens Jacobsen) havde udtænkt. I efteråret blev første spadestik taget, og en lang byggeperiode tog sin begyndelse.

Støbning af sokkelen stod færdig før julen 1979, men i februar 1980, fastelavnssøndag, skete der en stor og ulykkelig katastrofe for FDF Gråsten, Arne Olesen omkom ved et fald fra en elmast i Haderslev.

Det var dog, som om det gav en ekstra kraft til alle i kredsen. Nu skulle det hus bygges, nøjagtig som planlagt, koste hvad det ville – over 30 forældrepar hjalp til med alt muligt.

I Sydbank stillede bankdirektør Gustav B. Christensen sig meget velvillig over for projektet. Der blev afholdt en del økonomimøder, vor kasserer dengang var bankassistent Allan Gellert, så der var hele tiden en god realistisk baggrund i pengesagerne.

Vi lavede både før og efter en masse aktiviteter for at skaffe penge, bl.a. ved Torvedagene, der blev sendt ansøgninger til fonde osv. Det endte med at blive til ca. 225.000,- kr. Huset kostede 662.000,- kr., vi optog lån til det manglende beløb.

Byggeriet afsluttedes i 1981, og kredshuset ”E Arnstej” blev indviet.

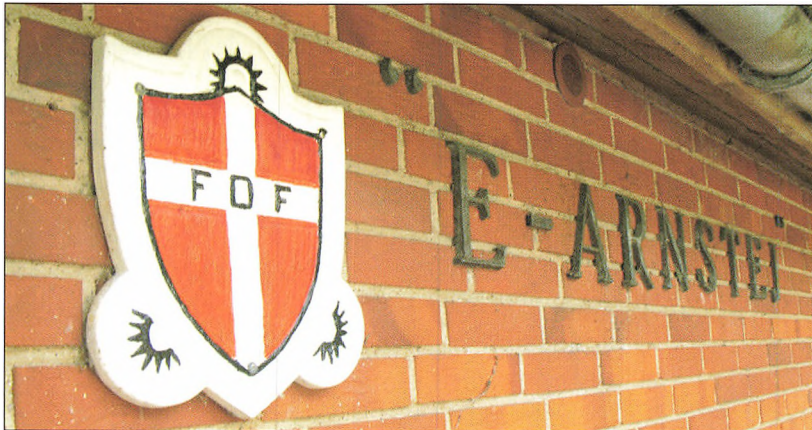

Foto: Mogens P. C. Jacobsen

Der var stor tilgang af medlemmer fra først i 1980erne til op i 1990erne, og ledere kunne vi tage af de medlemmer, som voksede op i kredsen.

Vi var hvert år på sommerlejr forskellige steder i Danmark og deltog hvert 5.år i de store lejre, landsforbundet arrangerede.

Sådan skulle det helst også blive ved med at være, men der kom årgange, hvor de unge flyttede fra byen for at studere og ikke kom tilbage efter endt uddannelse, dette er for alle foreninger et stort problem. Samtidig med at der til børn og unge blev tilbudt mange nye aktiviteter, faldt medlemstallet omkring årtusindskiftet, og ledermanglen var ret stor. Dette er noget, alle korps og foreninger har at slås med. I 2001, efter 30 år som kredsleder, ønskede Mogens P. Jacobsen, at holde op. Han blev i stedet formand for kredsens bestyrelse, en post han stadig beklæder.

Den 14. september 2011 havde han 50 års jubilæum som FDF'er i Gråsten, og kredsen fejrede sit 50 års jubilæum i efteråret 2012. Det blev festligholdt ved kredshuset "E Arnstej" med udendørs gudstjeneste ved Gråstens nye præst, Jan Unold, orkestermusik, pindemadder, cykelløb, og andre spændende aktiviteter.

Til ny kredsledelse valgtes i 2001 Lasse Nielsen og Henrik Christensen, efterfølgende har der været et par skift. I dag ledes kredsen af Lene Hviid Nielsen og Henrik Christensen.

Foto: Mogens P. C. Jacobsen

I 2011 fik kredsen indsamlet økonomiske midler til køb og opsætning af en ny bålhytte ved kredshuset.

Kredsen er i god gænge med gode og aktive ledere og et stigende antal børn. Økonomien er dog blevet noget strammere, idet den ikke længere har indtægter fra indsamling af flasker og telefonbøger. Kredsen har på det sidste fået lov til at stå for omdelingen af et nyt kirkeblad for Gråsten, Adsbøl og Kværs sogne, hvilket vi gør alt for at leve op til.

Der holdes ugentlige møder for de forskellige alderstrin, disse foregår i "E Arnstej", i vor hytte "Glimt", eller i skoven som ligger lige ved. Der afholdes weekendlejre og endagsture, disse byder på klatring, kanoejlads, orienteringsløb med moderne GPSer og mange andre ting.

Privatfoto

Som altid lægges der vægt på en god tone, hvor et givtigt socialt samvær vægtes højt, og hvor vore ansvarlige ledere frivilligt påtager sig opgaven med at leve op til FDF's paragraf 1, at møde børn og unge med evangeliet om Jesus Kristus.

De øvrige Ungdomskorps i Gråsten

I 1935 startede købmand Christian Jacobsen (Mogens Jacobsens far) KFUM-spejderne i Gråsten. Der var megen diskussion, om det skulle være KFUM eller FDF, idet daværende kommunesekretær Viggo Blønd, der var FDF'er gerne så, at det blev FDF. Drengene og deres forældre endte med at stemme for KFUM på et indkaldt møde på Folkunghus.

Tropsfører blev Christian Jacobsen, tropsassistent Heinrich Frees, overgendarm Kristen Madsen kasserer og pastor L. A. Troensegaard-Hansen rådsmedlem. Sidstnævnte kunne i 1938 fejre sit 40 års jubilæum som sognepræst, KFUM spejderne deltog i festlighederne.

Privatfoto

Troppen fik navnet "Løve-trop". Man holdt til i et lokale i det gamle pakhus i baggården til købmand Ahlmanns tidligere forretningsejendom, Borggade 1, hvor Christian Jacobsen var købmand fra 1935 til 1952.

Af de gamle patruljedagbøger fremgår det tydeligt, at det ikke var lige let at drive spejderarbejde under krigen, men alligevel var der fuld aktivitet. Der var lejrliv, hvor det blandt andet var påbudt at camouflere de hvide telte med en konstruktion af grene o.l. Der blev også opført en hytte i skoven ned mod Nybøl Nor, mellem Adsbøl og Nybøl.

Af drenge der dengang var medlemmer, kan nævnes:

Jørgen Andersen, han blev indmeldt 17 år gammel den 29. juli 1935. Han blev senere købmand og var medstifter og tropsfører i Rinkenæs KFUM. I 1937 blev Jørgen udpeget til at deltage i Jamboree i Holland i 16 dage. Der blev bevilget 135,00 kr. af kassen til turen.

Åge Petersen, Kirkegårdsvej 6, var patruljefører. Han blev senere matematiker og Niels Bohrs ”højre hånd”.

Jens Lausten, Ahlefeldvej 33. Han fik senere en høj stilling ved den internationale koncern Unilever, som bl.a. Solofabrikken var en del af.

Svend Aage Barsøe, Ford depotet Ahlmannsvej, blev indmeldt 1. april 1941. Han fik senere en stor vognmandsforretning og bor i dag på Dyrkobbegård Allé.

Mogens Jacobsen nævner disse eksempler for at vise, at det at være med i spejdervægelser eller FDF giver gode kompetencer, som kan være til gavn i det senere voksenliv.

KFUM-troppen blev indstillet først i 1950erne. Telte og lejrgrej blev pakket ned i store patruljekasser og henstillet på Missionshusets loft i Fredensgade.

Da FDF i 1961 begyndte at røre på sig, blev patruljekasserne igen fundet frem fra gemmerne, og blev den nystartede FDF kreds’ første materiel. Her var gryder og pander, lejrspader, hvide telte, tovværk m.m.

KFUM spejderne i Rinkenæs blev startet i 1951 af daværende lærer

Gunnar Peters-Lehm, der havde erfaring som KFUM spejderleder. Han var vikar på Rinkenæs skole, inden han blev forstander på Rinkenæs Ungdomsskole.

Købmand Jørgen Andersen, der havde startet forretning i Rinkenæs først i 1950'erne, efter at have været kommis hos købmand Christian Jacobsen, Gråsten, og også havde været leder i KFUM spejdertroppen i Gråsten, blev Rinkenæs spejdernes leder gennem mange år. I starten holdt spejderne til på Ungsdomsskolen, men i 1963 skød G. Peters-Lehm og Jørgen Andersen hver 10.000 kr. i købet af 2 hektar god landbrugsjord oven for bakken på Sandagervej. Året efter fik de mulighed for at bytte jorden for det mere ukurante, men meget naturskønne område, hvor nu "Æ Fowlkær" ligger. Her er lidt skov, lidt sump og en skrænt, hvor der kan spændes en tovbane op, og en god lejrplads der kan bruges til større arrangementer.

Troppen startede med at bygge en lille hytte i den stejle skråning, senere kom det fine spejderhus, "Æ Fowlkær", som tømrer Børge Hansen var med til at bygge. Huset og lejrgrunden er gennem årene blevet til et aktivt og godt samlingssted, hvor der bl.a. hvert år holdes Sct. Hans fest for borgerne i Rinkenæs. Troppens nuværende grup-

Privatfoto. Fra venstre: Søren Moseholt, Stine Lund Bjerringgaard, Sisse Maria Geertsen Buhl, Søren Bjerringgaard, Johannes Nielsen, Lisa Christiansen, Benny Terp, Carsten Ludwigsen og Bjarne Pedersen

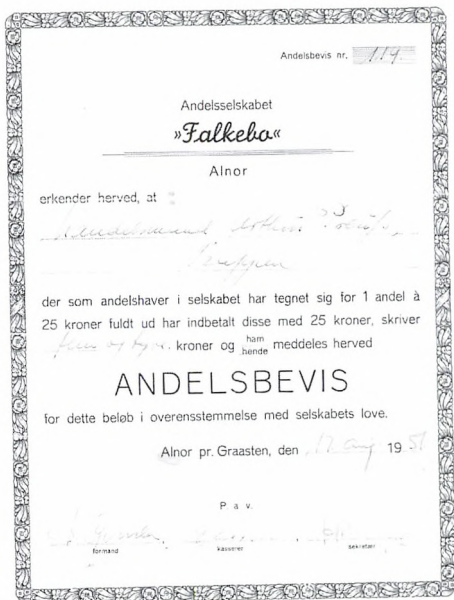
peleder er landmand Johannes Nielsen.

Gruppen er opdelt efter alder og skoleklasser. "Bæverne" går i 0 og 1. klasse og ledes af Stine Lund Bjerringgaard og co. "Ulvene" går i 2. eller 3. kl. "Juniorspejderne" i 4. kl. De ledes alle af Claus Auning og hans assistenter. "Spejderne" går i 5., 6. eller 7. og ledes af Bjarne Pedersen og hans stab. Fra 8. kl. og til man er 18 år, er man "Seniorspejder", deres ledere er Karsten Gram og Finn Petersen. For voksne som har lyst til at dyrke spejdersport med eller uden ledertjans

Privatfoto: Lea Due Pedersen, ukendt, Søren Bjerringgaard og Mathias Auning

ved siden af er der "Voksenspejdere". De ledes af Torben Schütt. Som noget nyt starter man nu familiespejdere for børn fra 3 til 6 år med forældre. Dem skal Henriette Colstrup tage sig af. Gruppen har i øjeblikket 58 medlemmer, men er lige så langsomt på vej op igen. Det normale antal er 70 – 80. Gruppen har lige fået egen hjemmeside www.rinkenæsspejderne.dk.

DUI (De Unges Idræt) blev, så vidt Mogens Jacobsen har kunnet finde frem til, startet i Egersund i 1938.

Den 29. maj 1948 stiftedes et andelselskab, kaldet "Falkebo", i Alnor, med det formål at købe

et lille hus, Gammel Færgevej 55A, som mødested for DUIs aktiviteter. Andelsbeviserne kostede 25,- kr. pr stk.

Den 10. juli 1949, blev huset indviet, og DUI flyttede til Alnor. Her var blandt andre Ingeborg Feddersen og hendes børn og brødre aktive, ligesom Ingvard Jensen, Rasmus Jessen og Jørgen D. Matthiesen. Der var mange børn, der deltog i DUI s virke. DUI i Alnor ophørte i starten af 1960erne, hvorefter korpset igen flyttede tilbage til Egersund. Her blev Viggo Matthiesen dets leder fra 1986 til 2011, hvor DUI Egersund ophørte på grund af manglende ledere.

Den danske arbejderbevægelses børnearbejde blev på landsplan oprettet i 1905 af tjener Louis Florin og forfatteren A. C. Meyer.

DUI har i dag 65 lokalafdelinger rundt i hele landet.

Gråstens ældste ungdomskorps er DDS, Det Danske Spejderkorps, som blev stiftet i januar 1920 af Fritz Biehl, med ca. 25 spejdere, men allerede 2 mdr. efter var de oppe på 45. Uniformen var i starten et kakifarvet armbind med et dannebrogssflag på, men snart var hele troppen reglementeret påklædt.

Spejdernes første opgave bestod i at hjælpe tilrejsende danskere tilrette, når de ankom med toget for at stemme, spejderne havde plantet en hel granallé gennem byen i forbindelse med afstemningsfestlighederne.

På afstemningsaftenen hjalp spejderne nogle unge piger med at arrangere en fællesspisning i hotellets store sal.

Det første tropslokale var en lejlighed stillet til rådighed af tropsrådsformanden, overdyrlæge Kold-Christensen.

Da Fritz Biehl forlod byen for at tage på handelshøjskole, og det ikke var muligt at finde en afløser for ham, ophørte troppen i begyndelsen af 1922.

I 1928, den 15. maj, stiftedes der igen en spejdertrop i Gråsten. Den fik navnet 1. Gråsten Trop. Troppens førere blev følgende gamle spejdere, tropsfører A. M. Christiansen, tropsassistent Ditlev Sønnichsen, patruljeførere Jørgen Christensen, Andrew Helmer og Vagn Laursen. Tropsrådet bestod af følgende 5 medlemmer. Formand redaktør Robert Ludvigsen, kasserer skotøjshandler Viggo Bock, lærer E. Hansen, vagtmester Pilegaard og trafikassistent Thygesen.

I 1932 kom ulveflokken til under ledelse af lærer L. Lund-Jensen. Troppen fik hurtigt en høj spejdermæssig standard, ikke mindst takket være de to tropsførere Georg Hansen og Heine Jensen. I 1934 fik Heine Jensen lærer Otto Rasmussen som tropsassistent, O. R. som han blev kaldt, var gennem 33 år uløseligt knyttet til 1. Gråsten Trop. Den 2. april 1937 blev O. R. troppens fører, hvilket han var til sin død den 15. april 1967.

Ikke kun drengene i Gråsten har gamle spejdertraditioner. Den 17. januar 1937 startedes Gråsten Pigespejdertrop. Der havde været forsøg på at starte en patrulje under Sønderborg trop tidligere, men mangel på stedlige førere gav et negativt resultat. Men i januar 1937 tog tre damer, Lilly Bjerre, Jacobine Petersen og Ellen M. Ræthinge, initiativ til et møde på Hotel Gråsten. Her fortalte divisionschef Karen Hartvig om spejderarbejdet og dets formål, og en patrulje fra Aabenraa viste, hvordan et patruljemøde forløb. Ved dette møde blev det første tropsråd valgt.

Med fru L. Bjerre som formand, frøken Helene Schmidt som tropsfører og frøken Marianne Blindbæk som blåmejsleder begyndte arbejdet nu med 17 spejdere og 4 blåmejsler i kælderen under den daværende politistation i Jernbanegade. Troppen blev delt i tre patruljer, Falke, Ryler og Viber. I november 1937 trak Helene Schmidt sig som fører, i stedet blev Ebba Drewes (Ebs) leder. Troppen modtog i 1937 en fane af Danmarkssamfundet, og i 1938 blev tropslokalet indviet. I 1939 afholdtes den første sommerlejr ved Nygaard på Als, her havde man besøg af kronprinsesse Ingrid.

I 1940 udbrød 2. verdenskrig, men trods krigen fortsatte spejderarbejdet stille og roligt.

I sommeren 1942 blev fru Anghof leder af blåmejslerne, og både trop og flok voksede støt.

I foråret blev Mågepatruljen oprettet, ligesom der kom en fjerde blåmejselpatrulje. Under krigen deltog drenge og pigespejdere i et beredskabskursus, der var i korte perioder uniformsforbud, ligesom der var aflyste lejre. I 1944 mistede pigespejderne deres tropslokale, patruljemøder holdtes herefter i hjemmene og tropsmøder på husholdningsskolen, sådan fortsatte det indtil 1951. Vinteren 1944-45 var stærkt præget af krigen, men alligevel voksede troppen, og ved Sct. Georgsdag 1945 var der 65 spejdere og blåmejsler.

I 1951 opførte Sct. Georgs Gildet Spejderhuset i Konkel 6A. Det var en af de tyske barakker fra krigens tid, som blev købt af grænsekorpset. Den blev skilt ad og kørt op til Konkel, hvor et arbejds hold satte den op. Huset blev indviet 22. oktober 1951.

Spejderhuset indeholdt 3 tropslokaler, en mødesal, et sløjdlokale og en lille lejlighed til tropsfører O.R., der skulle føre opsyn med bygningen.

Til fælles afbenyttelse fandtes et køkken og to toiletter og lidt kælderplads.

Her fik nu både drenge- og pigespejdere nogle ideelle rammer til spejderarbejdet. På en del af den ubebyggede grund blev der indrettet lejrplads for tilrejsende spejdere.

Privatfoto

Der er gennem tiden sket flere skelsættende begivenheder både i korpserne og Gråstens to troppe. D. 1. januar 1973 blev de to korps sluttet sammen under navnet "Det Danske Spejderkorps". I Gråsten havde man indledt den nye linie allerede i november 1972, idet drengene inviterede pigerne med til deres traditionelle natøvelse, og da en pigepartrulje så gik hen og vandt, var samarbejdet mellem troppene beseglet. Det førte til mange store oplevelser, bl.a. fælles sommerlejr i 1973.

Privatfoto. Norge 1975

Bjørn "opererer" Kirsten. Norge 1975

Den endelige sammenlægning af pige- og drengegrupperne blev dog først besluttet på en generalforsamling i 1978. Fra nu af havde man fælles ledelse og fælles gruppestyrelse.

Gennem årene har der været skiftende gruppeledere, Kurt Poulsen fra 1968 til 1971, Bjørn Bach Hansen fra 1971 frem til fusionen med pigespejderne i 1978. Hos pigerne var Bodil Petersen og Ilse Blom gruppeledere op til fusionen.

Herefter har følgende været gruppeledere:

1978 – 1994 Bjørn Bach Hansen

1994 – 1998 Jytte Preisler Lorenzen

1998 – 2009 Inge Hardt Madsen

2010 – 2012 Louise Johnsen

og fra 2013 er det Mette Johannsen

Gråsten gruppe har i dag 50 medlemmer

Gråsten hører ind under Dybbøl Division. De forskellige aldersgrupper har fået nye betegnelser. Spejdere fra 6 til 10 år, mikroer og minier, fra 10 til 12 år, juniorer, fra 12 til 16 år, tropsspejdere og fra 16 til 23 år seniorer.

Hvert femte år afholdes der korpslejr. Den sidste blev afholdt i samarbejde med de grønne spejdere.

Drengespejderbevægelsen stiftedes i 1908 af Lord Robert Baden-Powell, i 1910 fulgte pigespejderbevægelsen efter oprettet af Baden-Powells søster Agnes.

Eksempel på samarbejde mellem ungdomskorpserne i Gråsten

FDF, DDS og DDP. Nytårsparade ved Gråsten Slot 1968

Årets gang 2012

Januar.

Lions Club Broager-Gråsten har doneret 36.000 kr. til et termisk kamera til Gråsten Frivillige Brandværn. Kameraet skal bruges til at spore eventuelle personer i røgfylde rum.

Kjeld Faaborg fejrede 1. januar 20 års jubilæum som ejendomsmægler for Gråsten og omegn.

Børnehuset i Rinkenæs har besluttet at fastholde åbningstiden fra 6.30 til 17.00 fra mandag til torsdag og fredag fra 6.30 til 16.00, det er vigtigt, at der er så lang åbningstid som muligt, da mange af forældrene pendler på arbejde.

En gruppe aktive forældre i Kværns er gået sammen om at oprette en friskole. Det sker i protest mod, at Sønderborg byråd kort før jul besluttede at lukke Kværns Skole pr. 1. august 2013.

Benny Gisselmann, benzintanken på Kongevej, har skiftet mærke fra OK til Shell.

Rinkenæs Korskirke har fået ny organist. Det er Lisbeth Bomose, der er blevet ansat i stillingen.

Gråsten og Omegns pensionistforening fejrede 70 års jubilæum. Foreningen har 450 medlemmer.

Beboerne på Højmark i Rinkenæs er godt trætte af indbrud. De 33 husstande er gået sammen og har etableret et godt naboværn, der skal gøre det surt at være indbrudstyv i deres kvarter.

De handlende i Gråsten afholdt stor konfirmationsmesse i Papirmuseets By.

Sønderborg Kommune sagde ja til, at Ældresagen i Gråsten måtte indrette en krolfbane i Ahlmannsparken. Holdningen er, at offentlige områder gerne må summe af liv.

Foto privatejet.

Februar.

Bent Asmussen blev årets kammerat, da Gråsten Frivillige Brandværn holdt generalforsamling på brandstationen.

Bertel Haarder var på hjemmebane, da han var festtaler ved den traditionsrige afstemningsfest på Den Gamle Kro.

Den gamle SID-bygning på Trekanten brændte ned. Både Gråsten Frivillige Brandværn og Egersund Frivillige Brandværn rykkede ud for at slukke den kraftige ild.

Gråsten Badmintonklub afviklede Sydbank Cup med ikke færre end 230 badmintonkampe. Deltagerne var fra 8 til 15 år, og det var et af de største stævner, klubben har afviklet.

Fem kendte lokalpersoner valgte deres favorit-salmer/sange ved en godt besøgt sangaften i Adsbøl Kirke.

På Buskmosevej åbner hollandskfødte Machteld den Tauling for en helt ny ride-sport under navnet Equifree, der betyder frie heste.

En initiativgruppe vil sætte turbo på Gråsten. Der skal diskuteres, hvordan vi kan tiltrække flere indbyggere, flere handlende og flere turister.

Marts.

El-sagkyndige har konstateret, at det var en kortslutning i en defekt elradiator, der udløste den voldsomme brand i den tidlige SID-bygning på Trekanten.

Der var stor interesse for Kulturlandsbyen6300s foredrag den 7. marts, hvor man først kunne smage en sønderjysk buffet og bagefter høre museumsinspektør Inge Adriansen fortælle om sønderjysk-slesvigsk madkultur.

Det var en festlig lørdag formiddag, da 70 børn fejrede fastelavn og slog katten af tønden i Ulsnæs Centret. Forældre og bedsteforældre så til på sidelinjen.

Rinkenæs har fået en hjertestarter, der er tilgængelig hele døgnet, ved indgangen på Plejecenter Dalsmark. Hjertestarteren er skaffet til veje ved en donation fra Mads Clausens Fond, indsamling blandt byens borgere og virksomheder, det resterende beløb betales af Rinkenæs

Ungdoms og Idrætsforening, Rinkenæs Borger og Familieforening og Rinkenæs Frivillige Brandværn.

Dronning Margrethe har givet tilladelse til, at Gråsten Slotskirke fremover benyttes til begravelser og bisættelser.

Gråsten Friskole har pr. 1. marts fået ny skoleleder. Morten Asmusen, der er født i Stenderup ved Toftlund, kommer fra en stilling som viceskoleinspektør på Hørup Centralskole.

Efter et års byggeri står Gråsten Andelsboligforenings nye boligbyggeri "Ringgården" klar til indflytning.

Efter 34 år som selvstændig VVS-mand har Anton Jensen, Kværns, solgt sit firma til Günther Bred VVS A/S.

Förde-Schule i Alnor dannede lørdag d. 17 marts rammen om en energi og sikkerhedsmesse. Messen fokuserede på energiprisernes himmelflugt og det stigende antal af indbrud.

Gråsten Cykelklub vil gerne have flere op på cyklen og ud på landevejene. 25 cyklister i godt humør startede sæsonen med en 60 km cykeltur ad Fjordvejen til Gejlå og videre til Enstedværket og hjemad via Varnæs og Sundeved.

Statsskovfoged Carsten Vejby Nielsen fik overrakt Dronningens for-tjenstmedalje i sølv for 40 års trofast ansættelse i staten.

Spejderne i Gråsten satte ny indsamlingsrekord af aviser til trods for, at samtlige husstande nu har fået genbrugscontainere. Avisindsamlingen betyder meget økonomisk for spejderne.

Gråsten Handelsstandsforening markerer åbningen af den nye motorvej med en fest på Torvet 30. marts, under sloganet "Alle veje fører til Gråsten".

April.

Skolebørn fra Kværns Skole og Langballig Grundschule var forleden samlet på Kværns Skole for at male billeder sammen. Temaet var portrætter inspireret af Picasso. Rick Towle og Johannes Caspersen står bag "Kulturbro" som projektet hedder.

590 aktionærer var samlet til Sydbanks aktionærmøde i Ahlmanns-parken.

Elever fra 5. og 6. klasse på Kværs skole har skabt en række flotte kunstværker med påskens symboler. Der var stor ros til eleverne for den flotte kirkekunst, der kan ses i kirken hele april måned.

Anlægsgartner Elin Johannsen fejrede 1. april 25 års jubilæum som ansat ved Gråsten Slot. Dronning Ingrid havde en enorm viden om blomster, og den viden har Elin Johannsen taget til sig, og hun deler gerne ud af den som guide i Slotshaven og gartneriet.

Gråsten Boldklub har fejret sit 90 års jubilæum. Allerede i 1922 blev der spillet så meget fodbold i Gråsten, at der på et møde på det daværende kurhotel var mødt 36 mand, der stiftede Gråsten Sportsklub, den senere Gråsten Boldklub.

Det Lille Teater i Gråsten fejrede 40 års jubilæum med åben reception kl. 16.00 på teatret i Ladegårdsskov.

Tove Hansen fra Rinke-næs er kommet hjem fra et 4 ugers ophold i Honduras. Her arbejdede hun i et gadeprojekt og på børnehjemmet Emmanuel i Honduras. Børnehjemmet huser 580 forældre-løse børn i alderen 6 til 18 år.

SuperBrugsen Gråsten åbnede en ny vaskehal i Ulsnæs. Vaskehallen reducerer forbruget af kommunevand til under 15 liter pr. bilvask.

Adsbøl Borgerforening fik ny formand, Cathrine Petersen, nyt medlem i bestyrelsen er Lorraine Jeppesen. Den afgangende formand Mona Johansen fortsætter som menigt medlem.

Gråsten Landbrugsskole holdt rejsegilde på en 500 kvadratmeter ny tilbygning i forlængelse af Idrætshallen.

Gråsten Sejlklub fik ny formand. Det blev Lars Chresten Møller, Rinke-næs. Næstformand blev Ole Rieck, Broager og Bent Brüning, Broager blev kasserer.

Kun 28 andelshavere deltog i Gråsten Fjernvarmes ordinære generalforsamling på Den gamle Kro. Lidt skuffende set i lyset af de store forandringer, Gråsten Fjernvarme står overfor i de kommende år.

Strandparkens Badebroforening holdt generalforsamling med 33 fremmødte på Förde Schule. Formanden oplyste, at foreningen har 377 medlemmer.

Kværs Multi Univers samlede 18. april affald i og uden om Kværs. Der blev indsamlet over 100 kg affald og over 300 dåser.

Maj.

Elisabeth Ronja Vestergaard blev kåret som årets spejder. Samtlige spejdere, store som små, fik desuden uddelt årsstjerner og mødeknapper til uniformen.

Gråsten Musikfestival blev en succes i år. Det er første gang festivalen giver overskud, fortalte en tilfreds Morten Latter, der er en af drivkræfterne bag musikfestivalen.

Lærkelundens Camping indbød til børnenes dag, som er et åbent hus arrangement for alle børnefamilier.

Traditionen tro blev Danmarks befrielse højtideligholdt i Gråsten. Årets hovedtaler var museumsinspektør Inge Adriansen.

Gråsten Roklub holdt åbent hus i roklubben, hvor der var mulighed for en lille rotur med en af klubbens instruktører.

Rinkenæs Efterskole fyldte 60 år. En elev fra første elevhold sommeren 1952, Helga Petersen, deltog i elevstævnet sammen med den gamle fane, som var fundet frem af skabet. Efterskolen har i år 56 elever.

1000 veteranbiler ventes til Oldtimerløb på Ringriderpladsen i Gråsten.

Caféodora på havnefronten har slået dørene op efter vinterpausen. Den smukt beliggende café har fået Wael Majed som ny forpagter.

Kunder der får ordineret receptpligtig medicin, har nu mulighed for at få det udleveret hos Matas i Gråsten, der er en af 50 udvalgte butikker, der har bevilling til det.

Da nøglerne til personaleskabene i børnehaven Vindsuset forsvandt, skiftede Byens låseservice skiftede låsene kvit og frit, fordi kommunen ikke ville at betale.

Juni.

Der stod mange talenter på scenen, da Gråsten Rock Sjøv løb af stablen på Torvet i Ulsnæs-Centret. Bands som Mayday, Haferflocken, Verdamnter Freitag og Brohamalarmer Marimbaband optrådte med lidt af hvert.

Lyst og sportsfiskere var ude med snøren i Slotssøen den første weekend i juni. Selvom vejret ikke var optimalt til fiskeri, blev der gjort pæne fangster af både ål, gedder, brasen, skaller og suder.

For 9. gang var der kunstudstilling i Kværshallen. Familiekoeret åbnede udstillingen med sang, og lektor Karin Festersen holdt åbningstalen.

Omkring 80 personer sluttede op om Historisk Forenings gentagelse af sidste års aftentur til Årsbjerg og Trappen. Hans Christian Lassen guidede de fremmødte på turen.

Regnen silede ned, da der var ”verdenspremiere” på egnspletet ”Kuglestøberen” på Det Lille Teater i Ladegårdsskov. Kuglestøberen er bygget på Bente Løwe Christiansens bog om et magisk sagn fra 1400-tallet. Der var flotte kostumer og kulisser, og de 60 medvirkende foran og bag ved scenen gjorde det fantastisk godt.

Gråsten Karosseri Værksted oplever fremgang. Der er otte ansatte og fulde ordrebøger. Af opgaver kan nævnes opbygning af tankvogne og autosprøjter og to brandbiler til Afrika.

Guiderne, der viser rundt i Gråsten Slotshave, har fået overrakt nye trøjer af Sydbank. Filialchef Camilla Freiberg Heiberg, stod for overrækkelsen.

Gertrud Schmidt afslørede skulpturen ved plejecentret hjulpet af daglig leder Ellen Skau Christensen. Privatfoto.

Juli.

Der blev taget en festlig afsked med den internationalt kendte tryllekunstner Heinz Saxburger ved starten på sommerkoncerterne i Gartnerslugten. Efter 52 år på scenen har Heinz valgt at stoppe.

Den kongelige familie indleder sit sommerophold på Slottet den 10. juli.

Et veloplagt Danfoss orkester gav koncert på Torvet i Gråsten, det var den fjerde i rækken af koncerter, der skal skabe mere liv i Gråsten.

Gråsten Ringriderforening fejrede Ringriderfest nr. 105. Dronning Margrethe overværede optoget med de 302 ryttere, da det passerede hovedindgangen til Gråsten Slot. Sven-Erik Ravn var festtaler ved ringriderfrokosten.

Gråsten containerplads lukker fra den 2. juli. Pladsen skal renoveres, så den lever op til tidens krav og forventninger og forventes først åbnet igen ved årsskiftet.

Gråsten Plejecenter afslørede 21. juli en træskulptur fremstillet af Vitalija Urbanaviciene fra Litauen. Skulpturen, en dronning, står på plænen ned mod Kystvej.

For 5. år i træk har Doris Pørksen Schmidt, Den gamle Kro, serveret sønderjyske specialiteter for Den Kongelige Livgardes officerer og soldater.

70 spejdere, 40 fra KFUM, Rinkenæs og 30 fra DDS Gråsten, nyder opholdet på den store spejderlejr i Holstebro.

August.

Rinkenæs Svømmeforening starter nye hold i babysvømning i Gigt-hospitalets Træningscenters varme vand 19. august.

Dagplejegruppen, Gråsten Øst, har skudt OL i gang med en lille mini OL for dagplejebørn. Børnene havde en sjov dag med løb, boldspark, risposekast, hulahop og skydning med vandpistol.

Børnehuset i Rinkenæs har fået en længere tiltrængt renovering. Børnehaven har fået et splinternyt køkken, og der er etableret nyt hegn omkring legepladsen.

Gråsten Gardens Venner har afholdt sit årlige loppemarked i bådhal-lerne i Ulsnæs. Der var flere mennesker end året før, fortæller formand

Tina Ertzinger, og hun forventer et overskud på godt 200.000 kr.

Danish Agro åbnede en shop med grovvarer, foder og tilbehør i Kværs. Den nye butik har til huse i Kværs Autoophugs tidligere lagerbygninger.

Förde Schule kunne byde 27 nye elever velkommen i de to 0. klasser. Det samlede elevtal på skolen er på 127.

Mini OL for dagplejebørn. Foto: Anne Brunke Lindeskov.

September.

Den Danske Bank flytter filialen til Sønderborg. Bankens 1800 kunder vil fortsat kunne benytte pengeautomaten i Gråsten. Kunderne kan også i mindre omfang hæve kontanter på bankbog eller indbetale penge i postbutikken i SuperBrugsen i Ulsnæs.

Den nye præst i Gråsten, Adsbøl og Kværs fik en varm velkomst i de tre kirker. Der var officiel indsættelse af Niels Refskou i embedet, hvor han afløser Birgitte Christensen, der har søgt og fået bevilget to års orlov.

Den nye sæson i Ældreklubben starter 12. september med at Birgitte Arendt, Haderslev kommer og genfortæller Selma Lagerlöfs roman "Kejseren af Portugalien".

Lions Club Broager-Gråsten fik ny præsident. Det er Troels Bredahl der har overtaget hvervet efter Kaj Hattens.

Det er atter blevet eftertragtet at spille badminton. Medlemmerne strømmer til Gråsten Badmintonklub, siger en tilfreds formand, Carsten Clausen Kock.

150 mennesker var samlet til høstfest på Gråsten Plejecenter, hvor Hilda og Keld Heick underholdt.

Sønderjysk Landboforening inviterede til Åbent Hus, og Gråsten Landbrugsskole havde rekord besøgstal på 1.500 børn og voksne.

Lis Christensen, Stofhytten, er, efter 23 år, flyttet til større, lysere og bedre lokaler i Ulsnæs-centret, og butikken har skiftet navn til Garn & Tøj.

Ældresagen Gråsten havde tidligere socialrådgiver, politiker og forfatter, Hanne Reintoft som trækplaster til deres foredrag. 170 deltagere fik en fantastisk eftermiddag. Der blev desværre ikke plads til de 28, der stod på venteliste.

Oktober.

Der var Løvfaldsfest i Ulsnæs-Centret. Linedanserne gav opvisning. Og 60 musikalske elever fra Rinkenæs Efterskole optrådte på scenen.

På Förde-Schule arbejdede eleverne fra 0. klasserne til og med 4. klasse med vandets kredsløb under deres emneuge. Havbiolog, Søren Larsen, fra TV programmet "Under Overfladen", kom på besøg.

Gråsten Forum blev stiftet ved et møde på Gråsten Landbrugsskole. Målsætningen er at fremme lokale interesser og initiativer, som gavner og støtter lokalområdet.

SuperBest i Nygade er blevet til Eurospar. Mange gode åbningstilbud lokkede kunderne til. Forretningen har bl.a. indrettet brøudsalg med egen bagerafdeling.

Seniorrådet Jylland havde inviteret til hyggeligt samvær i Ahlmannsparken. 120 personer nød kaffe med kage og underholdning af Bolværksmatroserne fra Kerteminde.

RH Montagetekniks indehaver, Rene Hansen, har sponsoreret fodbold-spillesæt til Gråsten Boldklubs U14 drenge.

Vibeke Roggensack har åbnet ny garnbutik på A. D. Jørgensensgade 2 B. Udover garn vil Vibeke forhandle brugskunst, gaveartikler og sæber, salte og lys fra Ærø.

Byggefirmaet APOS (Andreas Petersen og søn) er blevet overtaget af Jakob Petersen, søn af Tom Petersen.

Ved en ceremoni på Amalienborg, fik professor, overlæge dr. med. Kim Hørslev-Petersen, Gråsten Gigthospital, overrakt Dronning Ingrid's Forskerpris 2012 på 100.000 kr. af Dronning Margrethe.

Forstander Peder Damgaard sagde, efter mange års virke som forstander, farvel til Gråsten Landbrugsskole. 230 personer havde lagt vejen forbi for at sige farvel.

November.

6. og 7. november var Felstedvej spærret for trafik fra 9.00 til 15.00 på grund af fældning af syge asketræer. Samtidig blev andre træer ved vejen beskåret eller fældet, for at styrke skovbrynet overfor storm og blæsevejr.

Eleverne i 2. og 3. klasse på Rinkenæs skole har, sammen med den amerikanske kunstner Rick Towle, givet deres kunstneriske fortolkning af den natur, der omgiver os.

Conny Nielsen slog dørene op til sin nye butik på hjørnet af Ringgade og Nygade.

Gråsten Plejecenter fik fornem pris, CSR Awards 2012, overrakt af prins Joachim. Hædersprisen blev fejret og personalet hyldet ved et Aftenparty på Benniksgaard Golfrestaurant.

Malerkæden Flügger Farver i Gråsten har tilføjet en hobbyafdeling til butikken.

Der er kommet nye ansigter i Gråsten menighedsråd. Samarbejdslisten fik 7 medlemmer i det nye råd, og Slotslisten opnåede 1 mandat.

Efter 45 år og 11 mdr. som bankmand går Boy Lorenzen, Sydbanks erhvervsafdeling, på pension med udgangen af november.

December.

Det nye menighedsråd i Rinkenæs har holdt konstituerende møde. Flemming Hansen blev formand, og Thomas Magaard blev næstformand.

Det Lille Teater i Gråsten opførte et Nisse- og Troldestykke i Danske Banks tidligere lokaler på Torvet,

Julemand! Julemand! - blev der råbt af børnene, da julemanden skulle vækkes på Gråsten Slot. Med Gråsten Garden i spidsen gik de fremmødte i samlet flok til Torvet, hvor der blev uddelt godteposer til børnene, efter at det store juletræ var blevet tændt.

Cafeteriet i Ahlmannsparken var fyldt, da Gråsten Pensionistforening sang julen ind til musik og toner af Broager Salonorkester.

Rinkenæs Korskirke var godt besøgt, da menighedsrådet indbød til julekoncert med kirkens børne- og ungdomskor og Rinkenæs Brandvænsorkester.

Gråsten Roklub har indviet to nyindkøbte avancerede ergometermaskiner, der har kostet 25.000 kr. Tilskud fra Ringriderforeningens Tombola på 10.000 kr. og 5.000 kr. fra Lions Broager-Gråsten har gjort købet muligt.

Jens-Christian Lund takker 12. december af som forretningsfører for Gråsten Andelsboligforening efter 10 berigende år. Han afleverer en sund og veldrevet boligforening til sin efterfølger, Peder Damgaard.

Efter det traditionelle Luciaoptog med lys tændt ved flammen fra Fødselsgrotten i Bethlehem, sang eleverne fra Rinkenæs Efterskole kendte julesange krydret med nye toner og friske jazzinspirede rytmer på Gråsten Plejecenter.

Historisk Forening for Graasten By og Egn

Foreningens beretning 2012

Generalforsamlingen blev afholdt i "E Arnstej" d. 17. april med 31 deltagere.

Der var genvalg af følgende bestyrelsesmedlemmer: Anne Marie Nissen, Birgitte Hell, Hans Jørgen Bollmann, Lisbeth Kistrup og Bodil Gregersen.

Efter generalforsamlingen fortalte Mogens P. C. Jacobsen om FDF og de øvrige ungdomkorps i Gråsten kommune. Det var et interessant foredrag suppleret med billeder.

Den 28. april var vi på bustur til Flensborg, hvor vi så Istedløven og St. Knudsborg. Vi kørte til den gamle kirkegård i Flensborg, hvor Henrik Vestergård fortalte om Istedløven, kirkegården og Bundsenkappellet. Derefter fortsatte vi i bussen til Skt. Knudsborg, hvor tidligere rektor på Duborgskolen, Erik Jensen, fortalte om St. Knudsgildet. Gildets historie går tilbage 1170. Skt. Knudsborg er også en restaurant, hvor alle kan komme og spise. Her fik de 37 deltagere, der var med på turen, kaffe og kage.

Foto: Lisbet Tiedemann

Med stor succes gentog vi, d. 24. maj sidste års aftentur til Aarsbjerg og Trappen, igen med Hans Chr. Lassen som guide. Der var ca. 80 deltagere, og vejret var helt fantastisk

Efterårsmødet afholdtes d.14. november. Henrik Skov Kristensen fra Frøslevlejrens Museum fortalte om Frøslevlejrens historie. Traditionen tro var der udlevering af årsskriftet. Mange tak til alle der har været involveret i arbejdet med det flotte årsskrift. Der var et godt fremmøde på 80 personer

I samarbejde med Historisk Forening for Bov og Holbøl Sogne og Kulturlandsbyen 6300 var vi med til at rejse en mindesten på Gendarmstien ved Munkemølle for Dronning Margrete I. Stenen blev afsløret d. 28. oktober, hendes dødsdag for 600 år siden. Efter afsløringen var der en sammenkomst på Benniksgaard Hotel i Rinkenæs, hvor fhv. højskoleforstander Kristian Kjær Nielsen fortalte om Dronning Margrete I. Stenen er udført af stenhugger Peter Ehlert, Holbøl.

Fællesmøde med lokalhistoriske foreninger og arkiver blev afholdt i Stevning Kulturhus. Der var beretninger fra to foreninger/arkiver, Augustenborg og Gråsten. Fra Gråsten Arkiv v/ Preben V. Knudsen og jeg fra foreningen. Efter kaffen fortalte Vagn Hesselager fra Svenstrup arkiv om, hvordan deres bøger: ”Vi og vore huse” er blevet til. Mødet var arrangeret af Historisk Samfund for Sønderjylland/ Sønderborg Kreds i samarbejde med Lokalhistorisk Arkiv for Svenstrup sogn.

Montren med modellen af Gråsten slot har holdt flyttedag og er blevet flyttet fra Broager Sparekasse i Ulsnæscetret til indgangen i Ahlmannsparken, hvor der er rigtig mange, der beundrer den.

Historisk forening og Arkivet har i flere år haft et depot i kælderen under Sydbank i Nygade. På grund af lukning af banken måtte vi ud at finde et andet lokale. Gråsten Boligforening har stillet et lokale til rådighed.

Projektet ”Gråsten Bogen” Hvad er nyt – hvad er bevaret - hvad er væk og hvorfor ?

Der er afholdt følgende møder:

Forfattermøde d. 17. januar 2012 i Adsbøl Klubhus.

Forfatterne, der er en blanding af personer med lokalkendskab og professionelle historikere, der vil være med til at bidrage til bogen, har fået udleveret en mappe, der indeholder disposition, projektbeskrivelse m.m.

Hensigten med mødet var, at forfatterne skulle møde hinanden, møde arkivmedarbejderne, bestyrelsen for Historisk forening og redaktionsgruppen. På mødet blev ”projektet” præsenteret. Formålet med bogen er at beskrive, hvad der er sket i Gråsten kommune i perioden efter Poul Andersens bog ”Gråsten, et slot og et sogn” og frem til kommunesammenlægningen i 2007.

Dispositionen indeholder en oversigt over de områder, vi kunne tænke os beskrevet i 4 hovedpunkter. Befolkning og topografi – Erhverv – Politik og administration og Kultur, disse er så igen delt i underpunkter. Der blev gennemgået nogle praktiske forhold omkring tekstskrivning, mængden og aflevering m.m.

Informationsaften d. 8. maj i Arkivet i Ahlmannsparken.

Preben V. Knudsen, Erik H. Jørgensen og Else Egholm havde tilrettelagt en præsentation af Arkivets materialer, hvad der findes, hvordan man søger, og regler der gælder for brugen af arkivalierne.

Opsamlingsmøde d. 21. august i Adsbøl Klubhus. Vi kom ind på lidt forskelligt, behandling af indkomne artikler, afgrænsning af stoffet m.m.

2012 var året, forfatterne havde til at skrive deres artikler.

Redaktionsgruppen har løbende holdt møder, vi nedsatte en fondsgruppe, der skulle stå for ansøgninger til forskellige fonde, her har vi flere positive tilbagemeldinger.

Jeg vil slutte min beretning med en stor TAK til alle, der deltager med at løse store eller små opgaver, det er jo frivilligt arbejde til glæde for historien, tak for et godt samarbejde.

Bodil Gregersen

Beretning fra arkivet 2012

Der er ikke kommet så mange afleveringer i året der er gået, 43 er alt, hvad vi har registreret.

I de afleverede sager er der blandt andet en samling af avisudklip fra 1970 til 1982, samlet af vor tidligere borgmester A. A. Mathiesen, en samling billeder og annoncer fra Gråstens forretninger m.m. samlet af Birthe Asmussen og en stor aflevering fra tidligere forstander Peder Damgaard, indeholdende elevskrifter og andre ting fra Gråsten Landbrugsskole. Han havde, under et besøg i arkivet, opdaget, at vi ikke havde ret meget derude fra og mente, at det skulle der ændres på. Vi har også fået en aflevering fra Rødding, der vedrører familien Adolf Schütt, Rinkenæs og er en samling billeder af familiens ældre medlemmer og gården på Nederbyvej.

Fra Mogens Rosendahl, Kalundborg fik vi en kopi af hans slægtsbog på mødrene side. Han er efterkommer af hofråd Andresen, som Elsebeth T. Kristensen skrev en artikel om i vort årsskrift for 2009.

Arkivet har haft 63 besøgende. Der har også været en del henvendelser via mail og breve. Nogen har bedt om bistand til at oversætte postkort/Feldpost fra 1. verdenskrig, andre har bedt om hjælp til at finde deres families bopæl. En kvindelig professor ved Universität Der Künste Berlin bad om oplysninger om arkitekten, der tegnede huset på Ahlefeldvej 3, doktor Thygesen Kristensens hus. Vi sendte hende fru Thygesens artikel om huset fra vort årsskrift 2010.

Desuden har Erik været guide for et ægtepar, der søgte efter mindestenen i "Gottes Grue". Ja, opgaverne i arkivet er mange og blandede.

Arkivet har kun haft to udstillinger i 2012, den ene var i anledning af Torvedagene, her udstillede vi billeder fra tidligere år i vinduerne i den nu lukkede Danske Bank. Den anden udstilling havde titlen

”Glemte billeder”, den vistes i biblioteket i 3 uger i forbindelse med skolernes efterårsferie. Vi havde lavet en tipskupon med billeder, hvor interesserede skulle gætte årstallet på de hændelser, der var afbildet. Der var flere, der prøvede lykken.

Den 14. oktober deltog Erik og jeg i ”Store Billeddag” på Sønderborg slot sammen med de fleste andre arkiver i kommunen.

Foto: Lisbet Tiedemann

Vi har haft en del af forfatterne til den nye Gråsten bog på besøg i arkivet, og det har været meget hyggeligt. Vi håber, de har kunnet bruge den hjælp, vi har kunnet give dem.

Jeg vil slutte min beretning her med en stor tak til kollegerne for det frivillige arbejde, de har ydet i arkivet i 2012. Tak for gode og hyggelige timer, især en stor tak til Erik for hans hjælp, når vi laver udstillinger, eller vi har computerproblemer, han er altid parat til at tage en tørn.

Else Egholm

Bestyrelsen pr. 1. maj 2011

Formand

Bodil Gregersen Klokkevej 2, Rinkenæs 74 65 31 81

Næstformand

Hans J. Bollmann Vestermark 4, Kværs 74 65 94 25

Kasserer

Anne Marie Nissen Ahlmannsvej 19 74 65 19 01

Sekretær

Birgitte Hell Ahlmannsvej 3 74 65 91 86

Arkivleder

Else Egholm Toldbodgade 6 st. tv. 74 65 12 43

Øvrige

Mogens P.C. Jacobsen Ahlefeldvej 16 74 65 00 42

Ruth Jensen Kværsløkke 18, Kværs 74 65 94 82

Ejvind Svendsson Trapgade 21, Alnor 74 65 08 86

Lisbeth Kistrup Gl. Aabenraavej 14 74 65 03 00

Hanne Næsborg-Andersen Bøgevej 5, Adsbøl 74 65 39 21

